

Василь Симоненко

Цар Пнаксіу та Роскомон

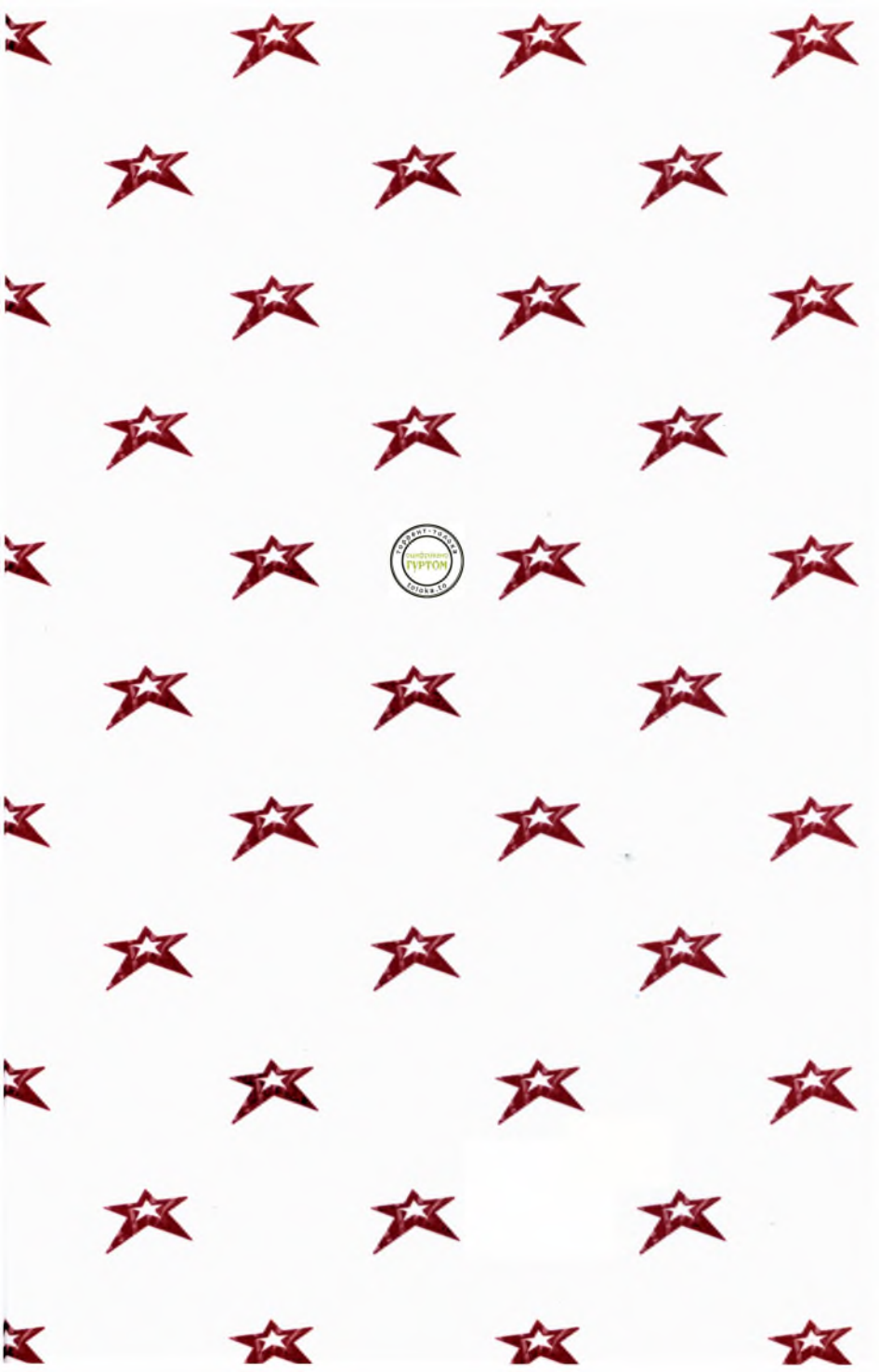

БІБЛІОТЕКА ШКІЛЬНОЇ КЛАСИКИ

ОБОВ'ЯЗКОВА ПРОГРАМА

5 клас

Бібліотека шкільної класики

Василь Симоненко

Цар Рлаксіу та Роскомон

Для молодшого та середнього шкільного віку

«*Національний Книжковий Проект*»

2012

**ББК 84.4УКР6
С37**

**Бібліотека шкільної класики
Заснована в 2005 році**

**Упорядкування та передмова
*Тетяни Щегельської***

**Художнє оформлення
*Євгена Бондаря***

**Обкладинка
*Оксани Ільїних***

**Випущено на замовлення Державного комітету
телебачення і радіомовлення України за програмою
«Українська книга» 2012 року**

Симоненко В. А.

С37 Цар Плаксій та Лоскотон : для мол. та серед. шк. ві-
ку / Василь Симоненко ; упорядкув. та передм. Т. Ще-
гельської. — К. : Національний книжковий проект,
2012. — 176 с. : іл. — (Бібліотека шкільної класики)
ISBN 978-617-592-317-7

До збірки творів талановитого українського поета Василя Си-
моненка увійшли казки, вірші, сонети, поеми, байки. Видання
стане в пригоді вчителям та учням — до нього включені твори, ре-
комендовані шкільною програмою з української літератури; збір-
ка прислужиться тим, хто глибше і досконаліше хоче пізнати
творчість Василя Симоненка.

ББК 84.4УКР6

ISBN 978-617-592-317-7

© ПрАТ «НКП», 2012

В ТВОЄМУ ІМЕНІ ЖИВУ!

Так по праву міг сказати видатний український поет Василь Симоненко. Без України, без її народу, з якого вийшов, без віри й надії на її щасливе майбуття він не міг жити. І підтвердив це і своєю долею, і своєю поезією. Його любов до України — почуття щире, почуття справжнього патріота і водночас інтернаціоналіста. Вона для нього — мати й святиня, вона дала йому наснагу і художні барви.

**Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Поцезнуть всі перевертні й приبلуди,
І орди завойовників-заброд!**

Поезія Василя Симоненка вийшла з глибин народного життя. Дитинство його опалила темним вогнем війна. На власні очі бачив майбутній поет сльози матерів над похоронками з фронту, тяжку їх працю на повоєнних полях. День Перемоги він зустрів ще хлоп'ям, але все, що бачив та пережив, відобразилось у його творах.

Художня палітра Василя Симоненка дуже багата, різножанрова. Поряд із творами громадянської та інтимної лірики, з-під його пера виходять і дошкульні сатиричні епітафії, і байки, і віршовані жарти та казки для дітей — добрі та дотепні. Вже перша його збірка «Тиша і грім» (1962) стала яскравим явищем і в літературному, і в громадському житті України. Ми, першкурсники факультету журналістики КДУ, передавали з рук у руки розсіпані аркушки «зачитаної» книжки або й переписані від руки твори. Уже тоді поет прагнув жити повним життям, бути на вістрі подій, серед людей і з людьми, не ховатися в тісному закуті: «Найстрашніше, мабуть, тільки тиша карає, Коли поруч з тобою повзе по житті».

Вражала непідробна глибина його почуттів, його погляду на світ з його проблемами, на своє місце в ньому. Навіть так звана громадянська поезія брала за серце щедрістю та яскравістю викладу, щирістю й відданістю своєму народові. І це в часи номенклатурного засилля, коли українська мова не була державною, коли люди тікали в міста, а села вимирали. Притаманними йому були лицарськість, благородство і разом з тим непохитність у поглядах, вірі, правді. Недарма український письменник Олесь Гончар назвав В. Симоненка витязем української поезії.

Звісно ж, така позиція поета не минулася для нього безкарно. Багато його творів потрапляють під заборону, а після трагічної загибелі Василя Симоненка (1963 рік) його ніби викреслили з лі-

тературного життя на цілих п'ятнадцять років. Вже по його відході, аж на початку 1980-х років читач побачив на полицях магазинів збірки «Лебеді материнства», «Народ мій завжди буде», «Півні на рушниках», «У твоєму імені живу».

Василь Симоненко — ще й автор чудових казок для дітей, що їх уміщено в цьому збірнику: «Цар Плаксій і Лоскотон», «Подорож у країну Навпаки», та «Казка про Дурила». Перші дві поет написав для свого сина Олеса — весело, дотепно та повчально. А третю закінчив буквально за кілька місяців до своєї смерті. Саме цю казку було заборонено — через її інакомислення, через надто прозору алегорію, під якою було замасковано трагічну історію нашого народу та гірку правду про діяння правителів країни протягом багатьох років. Та навіть якщо б ніхто й не дочитався істинного смислу казки, її заборонили б тільки через оці чотири рядки:

Бо таке на роду написано:
від Адама й до наших днів
будуть людям світити лисини
величаво мудрих вождів.

Поетична зоря Василя Симоненка не померкла й до наших днів. І сьогодні його вірші знають і цінують любителі поезії, і сьогодні його вірші актуальні. Чесне і щире слово поета звучить виразно й світло, ним він вітає сьогодні життя:

**Здрастуй, сонце, і здрастуй, вітре!
Здрастуй, свіжосте нив!
Я воскрес, щоб із вами жити
Під шаленством весняних злив!**

Тетяна Щегельська

КАЗКИ

ЦАР ПЛАКСІЙ ТА ЛОСКОТОН

ЦАРЕВЕ СІМЕЙСТВО

Там, де гори і долини,
Де гуляє вітровій, —
Там цвіте краса-країна
З дивним ім'ям Сльозолий.
І колись в країні тій
Був на троні цар Плаксі́й.
Голова його — мов бочка,
Очі — ніби кавуни.
В Плаксі́я було три дочки
І плаксивих три сини.
Старша звалася Нудота.
Середульшая — Вай-Вай,
Третя донечка — Плакота,
Всі сльозливі через край.
А цареві три сини
Так і звались — Плаксуни.
Отака була сім'я
У царя, у Плаксі́я.
Цілі дні вони сиділи,
Голосили, та сопіли,
Та стогнали, та ревли,
Сльози відрами лили.
Цар Плаксі́й велів сердито:

«Хай із ними день при дні
Плачуть всі в країні діти,
Бо сміятись і радіти
У моєму царстві — ні!
Хто всміхнеться — в часі тім
Я того негайно з'їм!»
Ще була у Плаксія
Грізна гвардія своя:
В ній служили молодці
Забіяки-сльозівці.
Хто сміявсь — вони хапали
І нагайками шмагали,
Так що в царстві тому скрізь
Вистачало плачу й сліз.
Цар любив, як плачуть діти,
Бо любив їх сльози пити.
Отакий був цар Плаксій
У країні Сльозолий.

ДЯДЬКО ЛОСКОТОН

Але в тому диво-царстві,
Зневажаючи закон,
Жив у мандрах і митарстві
Добрий дядько Лоскотон.
Він приходив кожний вечір —
Хай чи дощ іде, чи сніг —
До голодної малечі
І усім приносив сміх.
Мав він вдачу теплу й щиру,
Ще й лукавинку в очах.
І була накидка сіра
В Лоскотона на плечах.

Лоскотливі мав він вуса
І м'якенькі, наче пух,
І м'яке волосся русе
Розсипалося до вух.
Він як прийде, залоскоче,
То сміється, хто й не хоче.
Тільки де він появлявся,
Зразу плач там припинявся
І приходив до усіх
Голосний та щирий сміх.
Не любили Лоскотона
Цар Плаксій і Плаксуни,
Видавали заборони
Проти лоскоту вони.
І за дядьком Лоскотонем
Із нагайками в руках
Охоронці злих законів
Полювали по хатах.
Але дядько Лоскотон
Не боявся цих заслон;
Він ходив по всій країні
І носив з собою сміх
В розмальованій торбині,
В пальцях лагідних своїх.

АРЕШТ ЛОСКОТОНА

Розізливсь тоді Плаксій —
Цар країни Сльозолий.
Гнівno він гукнув із трону:
«Гей, ледачі сльозівці!
Хто впіймає Лоскотона,
Буде муж моїй дочці!

Хто його посадить в льох —
Вибирай одну із трьох!
Бо уже цей Лоскотон
Скоро нам розвалить трон:
Що тоді ми будем пити,
Як не будуть плакати діти? »
І завзяті сльозівці
Понеслись у всі кінці,
Щоб скарати по закону
Баламута Лоскотона.
Довго скрізь його шукали,
У всі шпари заглядали,
Перерили всі двори,
Обходили всі бори,
Час потратили дарма:
Лоскотона скрізь нема,
Бо його завжди і всюди
Од ловців ховали люди.
Опівночі Лоскотон,
Коли всіх колише сон,
Йшов собі в бідняцькі хати
Їхніх діток розважати.
Був тоді у Плаксія
Лютий посіпака,
Віроломний, як змія,
Капітан Макака.
Так хотілося йому
Царським зятем стати,
Що ні разу в ту зиму
Не лягав і спати.
Все ходив, усе він слухав
І нарешті все рознюхав.
На світанку Лоскотон,
Насмішивши діток,

У міцний поринув сон
Між кленових віток,
А лукавий капітан
Підікрався змієм
Й Лоскотонові аркан
Зашморгнув на шиї.
Руки вивернув назад.
Міцно спутав ноги
І мерщій у Плаксоград
Рушив у дорогу...

ВЕСІЛЛЯ В ПАЛАЦІ

Лоскотона посадили
За вузьенькі ґрати,
А в палаці порішили:
— Час весілля ґрати... —
Гей, зійшлися царенята
І придворних свита
Наречених шанувати,
Сльози діток пити.
До вінця веде жених
Висохлу Нудоту,
Та дивитися на них
Зовсім неохота.
Хоч Макака був бридкий,
А вона ще гірша,
Їм поет один гладкий
Присвятив ще й вірша.
Стільки там було хвальби,
Так скрасив їх вроду —
Навіть жаби від ганьби
Булькнули у воду!

Але цар ходив, пишався,
Він із зятем цілувався,
Похвалявся: «Ну, тепер
Лоскотон, вважай, умер!
Недоступним став для всіх
Голосний та щирий сміх.
Тож від радості стрибайте!
Тож від радості ридайте!
Ми тепер встановим скрізь
Віковічне царство сліз!»
Так розхвастався Плаксій —
Цар країни Сльозолий.

ЗВІЛЬНЕННЯ ЛОСКОТОНА

Та поки гуло весілля,
То п'яниці вартові
Напились якогось зілля
Та й поснули у траві.
А вночі йшли до в'язниці
Батраки й робітники,
Щоб звільнити із темниці
Лоскотона навіки.
Рознесли всі перепони,
Гнули ґрати, мов пруди:
— Гей, веселий Лоскотоне,
Це прийшли твої брати!
Йди до нас, веселий брате,
В нашу здружену сім'ю!
Підемо разом догравати
Ми весілля Плаксію...

ПРОДОВЖЕННЯ ВЕСІЛЛЯ

У палаці кожен скаче
Та від щастя гірко плаче,
Ллються сльози, як ріка, —
Бачте, радість в них така!
Раптом цар упав на трон:
— Ой, рятуйте — Лоскотон! —
Всі відразу «ох» та «ах»,
Жах у кожного в очах.
А веселий Лоскотон
До царя стрибнув на трон
І сказав йому якраз:
— Насмієшся ти хоч раз!.. —
Став царя він лоскотати,
І Плаксій став реготати.
Так сміявсь — аж заливався,
Аж від реготу качався,
Кулаками очі тер —
Потім лопнув і помер.
Ох, була ж тоді потіха —
Цар Плаксій помер од сміху!
З ним придворні одубіли,
Бо сміятися не вміли.
А цареві три сини,
Три завзяті Плаксуни,
Так сміялись-реготали,
Що штани з них поспадали —
Тож всі троє без штанів
До чужих втекли країв.
Три царівни теж навтьоки
У чотири бігли боки.
Кровопивці-сльозівці

Стали п'явками в ріці,
А Макака-забіяка
З'їв себе із переляку.
Так веселий Лоскотон
Розвалив поганський трон.
Сам же він живе й понині,
Дітям носить щирий сміх
В розмальованій торбині,
В пальцях лагідних своїх.
Схочеш сам піти в цей край,
То маршрут запам'ятай:
Треба йти спочатку прямо,
Потім вправо завернуть,
А тоді поміж дубами
Поведе наліво путь.
Після цього вже помалу
Чимчикуй куди попало:
Як од втоми не впадеш —
В цю країну попадеш.

ПОДОРОЖ У КРАЇНУ НАВПАКИ

Лесик, Толя й два Володі
Сумували на колоді.
Лесик скаржився: «Хлоп'ята,
Страх як тяжко жить мені —
Слухай маму, слухай тата,
Умивайся день при дні.
Ох, і тяжко жить мені!»
Толя теж сидить, бідує,
Вилива жалі свої:
«Дуже Тоня вередує,
Розважай весь час її...»
А Володя скиглить: «Тато
Змусив квіти поливати...»
І зітхає вся четвірка:
«Як нам тяжко! Як нам гірко!»
Раптом трісь — і перед ними
Бородань малий з'явивсь,
Хитруватими очима
На четвірку він дививсь.
І сказав до них суворо
Цей химерний чоловік:
«Я почув про ваше горе
Й через доли, через гори
Свою бороду волік —
Поспішав мерщій сюди

Виручати вас з біди.
Недалеко звідсіля
Є чудна одна земля —
Там ні дня нема, ні ночі,
Кожен робить там, що схоче...»
Тут всі четверо до нього:
«Поможіть нам, допоможіть!
Як пройти в оту країну,
Розкажіть нам, розкажіть!»
«Поможу я вам охоче, —
Каже власник бороди, —
Ви на мить заплющіть очі —
Я відправлю всіх туди».
Тільки так усі зробили,
Всіх як вітром підхопило,
Закрутило, завертіло,
Заревло і загуло
Й над степами,
Над лісами,
Аж під небом понесло!
Як розплющили всі очі,
Закричали: «Тру-лю-лю!
Я роблю тепер, що схочу,
Що захочу, те й роблю!
Ми потрапили-таки
У країну Навпаки!»
Ну, а цей чудесний край
Для малечі просто рай:
Там в річках тече чорнило,
Там ніхто й не чув про мило!
Всі замурзані по вуха,
Галасують всі щодуху,
Оком чують, вухом бачать,

Догори ногами скачуть.
Сажотруси хати білять,
Землеміри небо ділять,
Косарі дерева косять,
Язиками дрова носять.
Взявши торби, малюки
Ходять в небо по зірки.
Наберуть їх повні жмені,
Ще й напхають у кишені
І додолу з неба — скік! —
Хто на скирту, хто на тік.
Лесик, Толя, два Володі,
Як малі телята в шкоді,
Цілий день брикали, грались
Реготали і качались,
То з якимись хлопчиками
Воювали галушками,
То в густих чагарниках
Танцювали на руках.
І кричали:
«Тру-лю-лю!
Що захочу, те й роблю!»
Потім, стомлені й щасливі,
Спали, висячи на сливі.
Одіспавшись, ласуни
Рвали з дуба кавуни
І з кущів серед левад
Смакували шоколад.
Якось їх біля млина
Стріла гвардія чудна —
Ці вояки в штанях синіх
Верхи їхали на свинях.
«Хто такі? — спитав похмурі

Найстрашніший мацапура. —
Це перевертні, не діти!
Гей, хапайте їх, в'яжіте!»
І вояки той наказ
Так і виконали враз
Та й погнали неборак
До палацу Невмивак.
Ждав їх в будці для собаки
Цар Великий Невмивака —
Він найстаршим тут вважався,
Бо сто років не вмивався.
Як побачив цар малих,
Закричав, завив на них:
«Що це в біса за прояви?
В них праворуч руки праві?!
Чом вони очима бачать?
Що це, слуги мої, значить?
Треба їх обмить чорнилом,
Бо від них одгонить милом.
Потім всім їм для науки
Треба викрутити руки,
Ще й відтяти треба вуха
Та навчить очима слухать.
Лиш тоді ці диваки
Зможуть жити в Навпаки.
А тепер цих недотеп
Замуруйте в темний склеп!»
Так, зіпершись на ломаку,
Гаркнув грізний Невмивака,
І дітей всіх чотирьох
Слуги кинули у льох.
У льоху в холодній тиші
Шаруділи сонні миші,

Од стіни та до стіни
Сновигали таргани
І, забившись в кутки,
Пряли пряжу павуки.
Пронизав усіх хлоп'ят
Страх нечуваний до п'ят,
Тож всі четверо щосили
У тюрмі заголосили,
І від тих солоних сліз
Льох увесь по швах поліз:
Спершу стіни тануть стали,
Потім двері з цукру впали.
І щаслива дівчора
З криком радісним «ура!»
Задала стрімкого дьору
Од царя страшного з двору.
А вояки в штанях синіх
Мчали назирці на свинях,
І кричали, й докоряли,
Й помідорами стріляли.
Ось-ось-ось були б спіймали,
Але свині раптом стали
Й повернули до лози
Смакувати гарбузи.
Як вояки не галділи,
Свині й слухать не хотіли —
Тільки рохкали й хрумтіли,
Гарбузи все їли, їли.
А наївшись, як одна,
Всі чкурнули до багна.
Тож вояки всі чимдуж
Мчали слідом до калюж
Та благали:

«Любі паці,
Вже пора вставать до праці!»
Свині добре все те чули,
Та й бровою не моргнули
І пролежали в багні
Дві секунди ще й два дні.
А тим часом наші діти
Мчали, мов несамовиті,
Через поле й сінокіс
Та й потрапили у ліс.
Тут, у лісі на поляні,
Квіти бавились рум'яні —
Грали в гилки, в коперка,
Танцювали гопака.
Як побачили малих,
Прудко кинулись до них,
Застрибали, заскакали,
У листочки заплескали:
«Йдіть до нас!
До нас у коло —
Потанцюем, як ніколи!»
Квіти діток гратись кличуть,
А вони стоять, кигичуть:
«Там вояки в штанях синіх
Доганяють нас на свинях.
Хочуть ці лукаві круки
Повикручувать нам руки.
Ой! Ой! Ой! Де наші мами,
Що без них тут буде з нами?»
Квіти з жаху стали сині:
«Нас також потопчуть свині!..»
Тут до них підскочив дід —
Кущовик Червоний Глід:

«Не сумуйте, не кричіте,
Я поляну оточу,
І свиней топтати квіти
Відучу!»
Глід, Шипшина й Терен дикий
Вмить без галасу і крику
Всю поляну оточили,
Нашоропили голки
Й заганяли їх щосили
Свиням в ноги і боки.
І воякам шматували
Пишний одяг і тіла —
Впало ранених чимало,
Кров з них ріками текла.
Вже вояки як не брались,
Тільки геть пообдирались —
В колючках, усі в крові
Повтікали ледь живі.
Розізлився Невмивака,
Що зірвалася атака,
І звелів поставить, клятий,
Круг поляни вартових,
Щоб зухвальців упіймати —
Хай чи мертвих, чи живих!
Він сказав:
«Дітей схопіть
І в чорнилі утопіть!»
І вояки в штанях синіх
Сновигали скрізь на свинях,
Доглядали, щоб малечі
Не було шляхів до втечі.
Ну, а діти, бідні діти,
Стали худнути, марніти,

Стала їх бороти втома,
Закортіло всім додому.
І зітхала вся четвірка:
«Як нам тяжко!
Як нам гірко!»
Раптом трісь — і перед ними
Бородань малий з'явивсь.
Хитруватими очима
На четвірку він дививсь.
«Хто із вас додому хоче, —
Каже власник бороди, —
Хай лишень заплющить очі —
Віднесу його туди...»
Тільки всі отак зробили,
Всіх їх вітром підхопило,
Закрутило, завертіло,
Заревло і загуло
Й над степами,
Над ярами
Попід небом понесло!
Як розплющили всі очі,
Гульк — уже в своїм дворі!
Їх стрічають, обнімають
І бабусі, й матері.
І кричать мандрівники:
— Нас тепер ніяким дивом —
Навіть бубликом красивим! —
Не заманите віки
У країну Навпаки!

КАЗКА ПРО ДУРИЛА

Ото ж воно й почалося з того,
що одружився дурний Петро —
тільки до хати привів небогу,
зразу ж топитись пішов у Дніпро.
Стрибнув у воду — в воді не тоне,
почухав тім'я дурний, а тоді
почав серед річки —
хай Бог боронить! —
ходить на руках по воді.
Походить трохи та ляже полежить,
на хвилю закине ноги брудні —
і хоч би тобі що!
Схопив, правда, нежить
та рибалок до смерті злякав у човні.
Йому все байдуже —
ходить та чхає,
та грайливо моргає до риб,
а небога із кручі рукою махає:
— Вернись, чоловіче,
бо з'їм твій хліб! —
Почув те Петро та бігом додому,
що запопав — то усе перегриз,
добре, що жінка спалила солому
та в глечиках поховала дрова і хмиз.
Наївся Петро:
— Ну, стели постелю,
горличко ніжна моя, —
та сама лишень лізь під стелю,

а на долівці приляжу я. —
Отак і жили без нужди і горя,
сусіди шепталися, як один:
— Від чого товстіє Петрова Федора? —
Аж гульк — у Федори син.
І такий собі хлопець, що далі нікуди,
і такий тобі хлопець, що — ну.
На другий рік вже навчився бігати,
а на шостий — виматюкав старшину.
Прийшли тоді до Петра пузаті
та кажуть:
— Ти знаєш чи ні,
що виродок твій губатий
сказав, ніби ми дурні? —
Розізлився Петро:
— Отак тобі й на!
Та я ж його витурю з дому,
щоб не балакав малий сатана
того, що усім відомо... —
Узяв і прогнав.
А що дурному?
Тільки приказував, як проганяв:
— Іди, лобуряко, з дому —
ти з мене останню сорочку зняв!
Іди собі, зла личино!
Може, десь виб'єшся у пани,
то гляди не поскупися, сину,
матері справить картату хустину,
а мені — кисет і штани...
Ну, йди вже, клята рахубо,
бо дома з голоду вріжеш дуба... —
І пішло хлоп'я із убогої хати
кращої долі собі шукати.
Де воно не ходило, де воно не було!
Спало, де впало, їло, що мало,

та, мов трава, росло.
Та хлопця й вигнало — слава Богу:
не менш сажень в ріст,
кулаки — мов горщата,
мов обаполи ноги —
і де те здоров'я бралось в нього,
коли ж все життя безконечний піст?
А люди про хлопця так говорили:
— Чому б не рости, коли він — Дурило!
Отож, як Дурило уже зміцнів
і огидло хлопцеві байдикувати,
раптом ні сіло ні впало він захотів
навідатися до рідної хати.
Спакував у кишеню речі,
доброго костура в руки взяв —
і, як говорять, ноги на плечі
та й пішов, куди знав.
Іде та й людей питає:
— А де тут дорога до Рідного краю? —
А люди говорять:
— Кругла Земля,
так що прямої дороги немає:
сонце сходить оно звідтіля,
а тамечки он сідає.
Спитай у нього. Воно
біга довкола Землі давно,
то, певно, тобі щось розумне поре. —
Махнув рукою Дурило
та й пішов навпростець,
добре, що сонце у спину гріло,
а в груди віяв вітерець.
Іде та й іде. Аж у ногах занило,
присісти хотів, та ба —
з-за кущів до Дурила
вибігла враз галаслива юрба.

— Ти куди йдеш?
— Додому.
— А де ж домівка?
— У Ріднім краю.
— А край де?
— Їй-богу, не знаю,
я, люди, шукаю вітчизну свою.
— А навіщо шукати?
Лишайся, хлопче, у нас —
у нас не життя, а свято,
щасливим зробишся враз. —
І вмить та юрба оточила Дурила
І дружно до нього отак говорила:

РЕЧИТАТИВ СТАРШИН РАЮ

Порода наша мудра від природи,
ми знаєм все, бо осягнули все.
І глипає на нас зворушено і гордо
щасливий предок — щирий шимпанзе.
Йому гойдатись на гіллі рипучім
і на тропічних тішитись вітрах,
а ми підем і цілий світ научим,
як у чорнильних плавати морях.
У нас до того мудрі всі та вчені,
що лімітуємо чорнило і папір.
Вулкани діють дужі і скажені
в хребтах висотних паперових гір.
Ми знаєм все! Для нас усе відоме!
Що буде завтра? Запитайте нас.
Як живить вогнища руда суха солома,
так нас годує мудрість повсякчас.
Ми пронесем, ми підведем і підем,
ми дійдемо, ми сягнемо висот!
Ми стільки істин вам за мить націдим,

що подив назавжди заціпить рот.
Чого ж тиняєтесь по світу, ніби п'яні,
чого шукаєте, коли ми все знайшли,
коли ведуть дороги осіянні
під наше сонце з вашої імли?
У нас давно ніхто й не чув про горе
та інші нісенітниці й бридню.
Одна турбота чола наші оре —
а що, як в мудрі паперові гори
раптово влучить іскорка вогню?
Чи вистачить чорнила, щоб залить?
А більше нам нічого не болить...
Дурило, звичайно, розвішує вуха,
Дурило аж рота роззявив та слуха,
Дурило гукає:
— Зрікаюся Рідного краю!
Візьміть мене, друзі, до вашого раю! —
І друзі Дурила під руки беруть,
і друзі Дурила до себе ведуть.
А хлопцеві думка сидить в голові:
— Чого, люди добрі, в вас ноги в крові?
— Та це, — йому кажуть, —
така у нас звичка:
до щастя дорога веде через річку —
та річка із крові та трішки зі сліз,
але ти не бійся.
Не втопишся. Лізь.
Вона не глибока —
либонь, до колін...
— А кров там чия? — не гамується він.
— Чия? А відомо чия — тих людей,
що підло не визнали наших ідей...
Ми їх, значить, трішечки, зовсім помалу
кого задавили, кого зарубали.
— А це хто висить? — питається в них.

— Це дурень один із отих навісних,
що пруться на острів...
— На острів? За чим?
— Та, правду сказати, либонь, ні за чим:
там щастя закуте в печерах німих —
не те, що для нас,
а оте, що для всіх...
— То нащо ж повісили?
— Так, для годиться:
якби не повісили, міг би втопиться...
І далі Дурило по Раю іде,
круг себе очима дурними пряде.
— А це що за ідол? —
питається знов.
— Це той, хто закон наймудріший
знайшов:
навчив нас хапати,
навчив убивати,
навчив людям в вічі оману пускати,
навчив нас, як жити годиться на світі, —
читай заповіта його на граніті.

ЗАПОВІТ ЗАСНОВНИКА РАЮ

Що кому на роду написано,
то й конем не обскачеш того.
Одному доля дарує лисину,
другому шляпу з широкими крисами,
а третього причастовує батогом.
А четвертому, п'ятому,
шостому і дев'ятому
цілісінький довгий вік
стільки добра обіцятима,
що врешті з четвертого, п'ятого,
шостого і дев'ятого
поробить стандартних калік.

А найкраще тому, кому доля багата
не захоче нічого дати —
ані честі, ні глузду, ні сорому —
нічогісінько.

Ось цьому

ми з нікчемства свого п'єдестала
створимо,

та освятим в кадильнім диму,

та сипнемо під ноги квітів,

та у лаври чоло вберем,

та, щоб весело жив на світі,

приведем панну Музу в гарем.

А самі заживем без гризоти,

бо відомо й дитині малій,

що у Музи цієї цноти

вже не більше, ніж у повій.

Стільки бідною торгували,

стільки вже продавалась сама,

що назвать її лярвою мало,

а сильнішого слова нема.

Ну, а нам що до того?

Ми люди тихі.

Нам би повне корито бурди,

теплу ковдру, затишну стріху

та цукерку вряди-годи.

Бо таке на роду написано:

від Адама до наших днів

будуть людям світити лисини

величаво мудрих вождів.

Думав, думав Дурило,

аж йому голова заболіла,

та ніяк собі не збагне:

куди і до чого той ідол гне?

Якщо йому правда — ріднесенька мати,

то нащо ж йому п'яти лизати?

А якщо йому люба лизня,
то тоді його ненька — брехня?
Так замислився,
що аж присів,
сім днів не пив і не їв,
а на восьмий устав і каже:
— Якесь дуже дивне те щастя ваше!
Не хочу такого, щоб я вмер!
Сходжу ще на острів до тих печер... —
Та й ну Дурило
від друзів нових тікати,
а ті йому в спину кілки метати.
Добре, що наш Дурило водою не брів —
він, як і батько,
ходить по воді умів —
отож він першим став у печері
і давай своїм костуром бити у двері.
За третім ударом упали двері,
і враз ніби сонце сяйнуло в печері.
І вийшло звідти дівча,
і всміхнулося мило:
— Спасибі за поміч тобі, Дурило!
Я долю тепер не мину і твою —
жду тебе, парубче, у батьківській хаті,
у твоєму Ріднім краю... —
Сказало і щезло.
Озирнувся Дурило —
дивиться:
гори вогнем охопило,
і кривава ріка змеженіла,
а там, за рікою,
на тихій Зеленій горі
біліє батькова хата,
а під нею засмучена мати
пасе сонячних зайчиків у дворі...

41X. 1963

**ГУМОР
ТА САТИРА**

ДАРИ БОГДАНА

В Стамбул посол приїхав від Богдана,
Привіз уклін та грамоту султану.
І на прийомі серед паш та візирів
Спитав султан: — Чому ж нема дарів?
Посол всміхнувся і сказав єхидно:
— Дари тут є, хоч їх тобі й не видно.
Наш гетьман щедрий (свідок Бог на небі)
Тобі, о повелитель ясноликий,
Дарує ту образу превелику,
Що був колись невільник у тебе.

14.02.1955

МУДРА СОВА

Стара Сова, знай, все своє веде:
— Йй-богу, світ навиворіт іде —
Вночі всі сплять, а вдень спішать робити...
І не обридне ж їм навпомацки ходити!

15.02.1960

ПРИЧИНА УСПІХУ

Сорока з радості була готова вмерти
— Всі валом валять на мої концерти!.. —
А звідки ж знать їй, що завклуб-ключник
Та відчиняє клуб аж двічі в рік.

29.03.1955

ЯКЕ ЗУХВАЛЬСТВО!..

Сів Горобець і скаргу пише в суд:
«Від Солов'я життя мені немає —
Мої пісні, весь мій натхненний труд
Цвіріньканням, бездара, називає!»

17.04.1960

ТОЛОКА

Поезія безплідна, як толока.
Усе завмерло, мов пройшла чума, —
Немає Брюсова, немає Блока,
Есеніна і Бальмонта нема!

Біля керма — запроданці, кастрати
Дрижать від жаху в немочі сліпій...
Коли б оту толоку розорати,
Шевченко міг би вирости на ній!

28.10.1955

СУЧАСНА ЛІРИКА

(Чи не пародія, бува)

По лузі травами зеленими
З газетою зім'ятою в руках,
Натхнений рішеннями пленуму,
Я лину на побачення, мов птах.

Для нас обох на даному моменті
Нові можливості указує ЦК,
Щоб цілуватися, як в цьому документі
Велика партія нас заклика.

30.10.1955

СТОРОЖ

Біля воріт стоїть він на сторожі,
Без пропуску не ввійдеш — не благай,
А зовсім поруч — дірка в огорожі,
Сюди хоч і тритонкою в їжджай.

І марне він дере біля проходу рота,
Бо злодії вже втямили давно,
Що стереже він заводські ворота,
А не майно.

17.02.1956

ДВА ОСЛИ

На ринок до сусіднього села
Повіз господар продавать осла.
І так втомився, що на півдорозі
Прип'яв осла та й захропів на возі.
Прокинувся під вечір, глянув і заквиснув:
Осла давно якийсь бродяга свиснув.
Та дурень став себе втішати:
— Як добре все-таки, що ліг на віз я спати!
Якби заснув на ішаку своїм,
Мене б украли також разом з ним.

07.03.1956

ВОВКАМ НА ЗЛО

— Чому в тебе куций хвіст? —
В Зайця запитали.
— Бо не хочу, щоб вовки
Його одірвали.

10.05.1956

ВИНЯТОК З ДІАЛЕКТИКИ

«Усе міняється», — докучливо і сонно
Бурмоче він, уп'явши в графин.
І люди думають, що мудрому закону
Не піддається лектор лиш один.

27.06.1958

СКАРГА

Казна за що усі люди,
Де б я тільки не ступив,
Дорікають мені всюди...
Я ж нічого не робив!

Обіймав собі посаду,
Був завклубом років два,
Їздив навіть у бригаду
В тому році на жнива.

Говорив культурні речі,
Клуб щоденно відчиняв
І терпляче кожен вечір
Наодинці там куняв,

А тепер я від скорботи
Зовсім спокій загубив...
За що вигнали з роботи?
Я ж нічого не робив!

05.10.1959

БІОГРАФІЯ ОДНОГО ПОЕТА

Він в мареннях не раз вершини слави
Сягав і досягнуть ніяк не міг —
Замість вінків лаврових для забави
Йому череп'я кидали до ніг.

Він світ не раз збирався здивувати,
Але пригода трапилась така,
Що не зумів Пегаса осідлати
І пересів тоді на ішака.

Тепер стоїть похмурий край дороги,
В душі погас честолюбивий жар —
Він слави не бажає вже, їй-богу,
Йому потрібен тільки гонорар.

23.11.1959

ГОДИННИК

Годинник бідкався: «Здоров'я препогане.
А що ж то скоїться, як цокать перестану?
Це ж час зупиниться!
І всесвіт пропаде!
Ой-ой, біда! Рятуйте мене, люди, —
Без мене ж і для вас життя не буде...»
Давно Годинник той лік часу не веде,
А час іде!

14.02.1960

ГАВРИЛОВА АГІТАЦІЯ

Гаврило нап'ється сивухи щодня
І б'є себе потім у груди:

— Ну, чим я сьогодні, скажіть, не свиня?
Дивіться і кайтеся, люди!
Не пийте горілки — це зілля дурне!
Ви ж бачите, як я бідую:
Собака зустріне — і та обмине,
І гавкнуть на мене гидує...
Хто тільки почує Гаврила слівце,
То й в рот не бере самогону.
Недавно, говорять, Гаврило за це
Одержав подяку з району.

18.07.1960

МУДРИЙ ВИХОВАТЕЛЬ

Татусь навчав свого синочка так:
— Будь скромним, пий горілку — не коньяк.

07.09.1960

*** * ***

«На мене Пес отой досаду наганя, —
Осел у стайні мовив до Коня, —
Нащо нам сторожі? Дали б мені свободу,
То я б нізащо не поліз у шкоду!»
А Кінь йому сказав: «Пора б тобі збагнуть,
Що то тебе від Вовка бережуть!»

08.09.1960

СЕБЕ Ж НЕ ВИДНО

Олень із Барана хотів покепкувати.
— Який же ти, — сказав йому, — рогатий!

1960

ДВА ДУРНІ

Зустрілися два дурні незнайомі.
Після розмови думав кожен з них:
«У того тес... видно не всі дома,
Бо розкусити він мене не зміг».

21.08.1961

ДИВНИЙ ХАН

Прийшов великий Хан і так сказав
Муллі:
— Я неба син і господар землі,
Тебе озолочу, віддам аж півкраїни,
Лиш вимоли мені в Аллаха сина.
Мулла засяяв і, зігнувши спину,
У Хана запитав ім'я його дружини.
Та Хан розгнівався: — Якби була,
Чи я б прийшов до тебе, о Мулла?!

29.11.1961

ВКАЗІВКА МУЗИ

Оце й усе. Кінчай на цьому.
Василю, думку не тереб:
Ця лірика — ні анікому,
Хіба що дідові старому,
Та й то для деяких потреб!

12.01.1962

ДОГМАТИКИ

Втюпили в землю порожні очі,
На тім'ях — сивіє рілля.

Мозок не родить.
Піт неохоче
Випаровується з-під бриля.

Позичте їм зерна засіять ниви,
Полийте ріллю їх дощем думок, —
Може, —
Чому б не повірять в диво? —
Вродить якийсь колосок.

08.02.1962

ОДНОМУ САТИРИКОВІ

Господь на смерть його прирік,
Велів камінням привернути
За те, що прагнув чоловік
В калюжі глибоко пірнути.

03.04.1962

КАНДИДАТ У НАУКУ

«І як воно отак, — писав Іван Петрові, —
Були колись малі — тепер уже здорові?»
Іван, звичайно, має рацію,
А не додумався про це
Черкнути дисертацію.

16-17.10.1962

ЧАРОЧКА

Ти сьогодні знов приліз
І зарплату не приніс —
Нализався у компанії.
Не подумав тільки ти,

Як нам місяць протягти
Без зарплати довгожданої.

Чарочка, чарочка,
Дітям на кашу нема.
Чарочка, чарочка —
Біла чума.

Біс тебе тоді не взяв,
Як ти квіти дарував,
І не пахло в хаті сваркою,

А жили, як люди, ми,
Утішались дітьми.
Доки ти не знався з чаркою.

Чарочка, чарочка,
Дітям на кашу нема.
Чарочка, чарочка —
Біла чума.

1962

ЇМ СПРАВДІ ОДНАКОВО

— Нема прогресу, — вирішили блохи, —
Однак нас били й б'ють у всі епохи...

БАЛАКУЧИЙ ЛІХТАР

— Я Сонце б засліпив, — розхвастався
Ліхтар, —
Якби мене хтось підійняв до хмар.
За що йому та слава? Аж обидно:
Воно ж сія, коли надворі видно!

ЩО ПРАВДА, ТО ПРАВДА

Жалілася Свиня: — Ніяк не зрозумію,
За що так люди хвалять Солов'я!
Адже він навіть хрюкати не вміє...

КАМІНЬ

Він мовчки світ навколо оглядає,
І дехто думає:
«Мовчить!
Напевне, щось він знає...»

КРИЛАТИЙ ТА БЕЗКРИЛА

Сів Горобець бідовий на Ракету,
Струсив із пір'я подорожній пил: —
Тобі не долетить до іншої планети,
Бо в тебе он немає зовсім крил.

ЗА ДІЛО Б'ЮТЬ

Орлові Муха скаргу подала:
— Мене всі б'ють, бо дуже я мала.
Орел їй відповів суворо, та правдиво:
— Тебе всі б'ють, бо дуже ти шкідлива.

Я хочу, щоб отак завжди судили:
Дивилися, кого й за що побили.

ТАКА СЛУЖБА

Собака день і ніч на всіх гарчить сердито.
А що ж йому робить!
Собаці треба жити.

А В КОГО Ж...

Над Пуголовком Жаба поглумилась:
— І в кого ти таке гидкенське уродилось!..

ХВАЛИЛИСЯ МИШІ

— Людей із світу ми могли б звести,
Якби не підсобляли їм коти...
А комірник радів у вечоровій тиші:
— Я у тюрмі б сидів, та виручають миші.

КВОЧКА І СИТО

Курчаток Квочка висиділа в Ситі,
Тепер воно оповіщає всіх:
— Курей би зовсім не було на світі,
Коли б я не родило їх...

ХОВРАХ

Ховрах-мислитель думав у норі:
— Нащо те Сонце крутиться вгорі?

ОДНОБОКЕ ВИХОВАННЯ

Думки спокою не давали Толі:
— Нащо садить на вулицях тополі,
Коли дубців у татка й так доволі?

Є ЧОГО ДИВУВАТИСЯ

Кислиця не второпає ніяк:

— Чому від мене кривить губи всяк?

СВІЖЕНЬКА НОВИНА

— Ви чули новину? — розказував Петро. —
Сула й Десна впадають у Дніпро...

АБИ ПОЧАСТУВАЛИ

Данило з радістю ковтне й дубову глицю,
Аби почастували на дурницю.

Є ЗА ЩО...

Одне ледащо Сонцю докоряло:

— Ну хоч би раз ти до обід проспало...

МРІЯ ДАРМОЇДА

Побачив море й вигукнув Онисько:

— Якби мені таку завбільшки миску!..

НА КОНКУРС КМІТЛИВИХ

Не загадка, не ребус, а морока.

Допоможіть, будь ласка, ви мені:

Виходить, дні бувають по півроку,

Якщо в Грицька за рік два трудовні?

ЧОРНА ЗРАДА

Господар довго з Чаркою дружив,
Без неї і не дихав, і не жив.
Тепер вона забутою стоїть.
— Що ж сталося? Облишив пить? —
З надією у Чарки Квас питає.
— Та ні, тепер він кухлями кружляє...

ПРОРОЧИЙ СОН

Омелько протоптав не менше ста дорожок
До різних ворожбитів і ворожок.
«Що означає сон, — питав усіх він з бодем, —
Що ніби я лишився зовсім голим?»
Не знаю, чи ворожки й ворожбити
Зуміли те пророцтво розкусити,
Але простак до них до того доходився,
Що справді майже голим залишився.

ЗГАДАВ ПРО ПРАВДУ

Кирило правди захотів,
Кирило гнівом дیشه,
Кирило в крісло сів,
Кирило скаргу пише:
«Зі мною не по правді учинили —
З роботи за брехню звільнили.
А де ж закон?
Де наша правда-мати?
Уже людині, бач,
Не дозволяють і збрехати!»

ЖЕРТВА ЗАКОНУ

«Чому виходить так, — Івана запитали, —
Багато заробив, але одержав мало?»
Іван лише зітхнув та пробурчав сердито:
«Хіба де правда є? Грабують рідні діти!
Я діток народив, пустив на світ їх жити,
Та ще й за це повинен їм платити!»

ЧИРЯК

Чиряк на шиї в чоловіка запишався:
«Чи ба, якої шани я діждався!
Про мене більш за все господар дбає:
Бинтами вкутує, на сонці вигріває,
Щодня до мене прикладає мазь —
Живу на шиї в нього, ніби князь!»
Розумний, бач, який! Але того й не розуміє,
Що не з добра ж господар його гріє.

ДУБИ НЕ ГНУТЬСЯ ДО ЗЕМЛІ

Скрізь Вітер нашумів,
Що Дуб сякий-такий:
«Упертий дуже він
І зовсім не гнучкий.
До того вже, нахаба, загордився,
Що, скільки я не дув,
Ні разу не вклонився!»
Неважко зрозуміти вітрові жалі:
Дуби ні перед ким
Не гнуться до землі!

МОЛОТ

— У тебе тільки й слави, що важкий, —
Якось до Молота озвався Кий. —
Дивись оно, маленького Ножа
І то усякий більше поважа.
А ти, мабуть, як буде треба,
Не зможеш і постояти за себе.
— Нічого, — Молот рубонув з плеча, —
Як буде треба, викую Меча!

ЧИ ДОДУМАЄТЬСЯ?

Влетіла Мошка в око до Вола
Та й Богу душу, звісно, віддала.
Побачила здивована Коза,
Як з ока у Вола скотилася сльоза.
Тепер вона все ходить та гадає:
— Чому так Віл за Мошкою ридає?..

ПОМСТИЛАСЯ

На Грубу Дрова затаїли злобу
І вирішили добре припекти
Оцю не раз обсмалену особу.
Не довго думали, вхопилися за діло.
— Ну й що ж?
— Нічого. Погоріли...

РІКА Й ЗАПЛАВА

Буває так, що у гаряче літо
Заплава ремствувати стане на Ріку:

«Куди вона так пре несамовито?
В таку жару не гріх і відпочити —
Ще вистачить роботи на віку.
Нехай, дурна, сама до Моря плине,
А я косу піщану протягну
І тут собі спокійно відпочину,
А восени притулок свій покину
Та ще й Ріку, дивись, пережену —
До Моря першою прилину».
Подума так і пересохне скоро.
Ріка сама уперто попливе —
Не тільки воду донесе у Море,
Але й запліднить спрагнучі простори
Та силою напоїть все живе.
Заплава ж вляжеться, куняючи ліниво,
Під сонцем висихаючи щомить.
Коли ж не висохне розумниця спесива,
То жабуриння розведе на диво —
Вода в ній зацвіте і засмердить.
Скажу я вам, що звіку-зроду
І між людьми воно так є:
Хто спокою шукає у негоду —
Хоч здохне, хоч живим згниє.

21. II. 1959

МУДРА ПАЛЯНИЦЯ

Пухка, рум'яна Паляниця
Колись у кошику на ферму забрела
(Ясніш сказать — Петрова молодиця
Її поснідати взяла).
От поки поралися люди,
Хлібина, щоб розширить кругозір,
Грайливо випнула пшеничні груди

Та й стала оглядати двір.
І раптом — жах який!
Якраз перед собою
Побачила велику купу... гною.
«Тьху! — скрикнула, —
А що це за проява?
Чому отут розлігся у дворі?!
Либонь, тебе не для забави
Вивозять від зорі і до зорі.
Обридло всім тебе тут обминати,
Морочитись з тобою день при дні...
Ох, як ще гною в нас багато —
Аж соромно мені!..»
Тут Кошик обізвався:
— Чого ти усіх ганиш?
Від того розумнішою не станеш!
Забудь свої чванливі болі,
Вгамуй свої дурні жалі —
Бо як гнойку не буде в полі,
То й паляниць не буде на столі.

Не Паляниця в байці хай шукає зміст,
А ті, хто паляниці їсть.

ХМІЛЬ НА ДУБІ

Довився якомсь Хміль аж до верхів'я Дуба
І, зиркнувши на світ з такої висоти,
Надувся вельми, закопилів губу
Та й став ректи:
— Хвала мені!
Тепер я вже при чині —
Не те, що вивсь раніше по тичині.
Тепер я на такій височині,

Що неможливо вже не заздрити мені.
— Мовчав би ти, базікало ледаче,
Ціна твоєму росту — гріш.
Куди б не вибравсь ти, одначе
Нікчемою zostавсь, як був раніш.
Який би виріс ти, охота подивитись,
Коли б не мав по чому витись?
Це, певне, Дуб сказав. А жаль,
Я б ці слова поставив за мораль.

ЛЕВ ІМ'Я ЗМІНИВ...

Жорстокий Лев на ліс наводив жах,
Всі мешканці його трусилися в кущах,
Коли в своїм свавіллі дикім
Виходив він на промисел із риком.
А безліч звірів, кинувши кубло,
Шукать притулку в інший ліс пішло.
І Лев задумався: «Як далі мені бути?
Це ж скоро нікого вже буде й
проковтнуть!..»
І ось його наближені шакали
На цілий ліс гуртом загвалтували:
«Гей, звірі! Слухайте, радійте і співайте,
До Лева всі в обійми повертайте,
Хай кожен сумніви від себе проганя,
Бо Лев — уже не Лев!
Бо Лев — уже Ягня!
Ягня це кожному горлянку перерве,
Хто Левом ще хоч раз його назве!»
Та звірі всі тікали в дику хащу,
Бо Лев ім'я змінив, та не змінив він пащу.

1955

ВОВК-МИРОТВОРЕЦЬ

Голодний Вовк, що лиш розбій творив,
Якось вночі Вівчарці говорив:
«Нема за мною й крапельки вини.
Я зовсім вже не той, що був допіру,
Я з вівцями давно бажаю миру,
Аби лишень погодились вони.
Отож прошу — пусти мене в кошару,
Бо з ними я сьогодні віч-на-віч
Бажаю повести правдиву річ...»

Вівчарка, хитрість бачачи наскрізь,
Сказала Вовку: «Ти в кошару лізь,
Але, як хочеш говорити любо,
Залиш надворі пазурі і зуби».

«Говориш ти зовсім не до ладу!
А як же без зубів я правду доведу?» —
Промовив кисло Вовк
Й пішов кричать по світу,
Що Вівці з ним не хочуть в мирі жити.

1955

Ю-ВИЛЯЄМО

Збіглись кури та індики,
Підняли страшний базар:
— Слава Півневі навіки!
— Півень!
— Півень!
— Ювіляр!
Крекчуть селезні з заплави,

Гуси хлипають з Дніпра:
— Ювіляру вічна слава!
— Слава генію!
— Ура!
І розчулено ридає
Із трибуни Горобець:
— Рівних Півневі немає,
Півень — перший наш співець!
Молодець!
Станьте, птахи, на коліна!
Заздрість Півневі, півні!
Він співає солов'їно
Голосні свої пісні.
Дай вам, Боже, стільки сили,
Щоб по разу на віку
Ви, як він, сказать зуміли
Голосне, дзвінке, стокриле,
Граціозне, свіже, миле,
Дуже мужнє й дуже сміле,
Сонячне
«Ку-ку-рі-ку!» —
Це — пошана! Це довір'я!
Це скажу вам — ювілей!
Лоскїтливі, наче пір'я,
Рвуться оди із грудей!
Ніби роси-росяниці,
Сльози капають з очей,
Мов навчилися ці птиці
Ювілеїти в людей.

ЛЕВ У КЛІТЦІ

Залізні пруття обламали зуби,
Тепер ти — курка після зливи,
Лежиш у клітці, стомлений, лінивий,
Облизуючи спрагли губи.

Тебе цікаві розглядають косо —
Невже це ти, великий і всесильний,
Розбійнику жорстокий і свавільний,
Невже тебе приборкати вдалося?

Що ж, їм пора б уже збагнуть,
Що ти носив лиш ненависть і лють
В своєму серці кам'янім і дикім,

Свободи не любив, як Ватикан Корану,
А тому можеш бути рабом або тираном,
Рабом — нікчемним, деспотом — великим.

9.XII.1955

ДО ПАПУГ

Ви, що слова у юрбу метаєте,
Ніби старі п'ятаки,
Чому ви лише повторяєте?
Де ваші власні думки?
Чи ви їх нікчемність ховаєте,
Чи взагалі їх не маєте,
Чи повсихали у вас язики?

Якщо повсихали, можна пробачити,
Можна простити, але ж...
У вас язики — можна коси мантачити

Або замітати манеж!
Чому ж ви чужими сльозами плачете,
На мислях позичених чому скачете? —
Хотілось би знати все ж!

29.IX.1962

ГАЛАСЛИВОМУ МЕНТОРОВІ

Навіщо? Навіщо? Навіщо
Отой катехизис заслуг?
Залиш мені в спадщину
Думку найвищу,
Нерепнуте небо і гострий плуг.
Не треба! Не треба! Не треба
Читати мені букваря!
Залиш мені правду
Про час твій і тебе
Без дріб'язку, без «ура».
Ну, як тобі, друже,
Не гріх докоряти,
Що я народився
Від тебе пізніш?
Навчи мене краще землю орати,
У правди із серця виймати ніж.
Навчи мене всьому!
Навчи мене мріяти,
Кувати, і сіяти,
Жати навчи!
Я буду твій час не словами міряти —
Ділами мені кричи.
Кому зрозуміла твоя скорбота,
Що я не вчорашнім —
Прийдешнім живу?

Дав час мені вдосталь
Турбот і роботи,
І клопіт новий, і насагу нову.
Навіщо? Навіщо? Навіщо?
Закрий катехізис заслуг —
Залиш мені в спадщину
Правду найвищу,
Коли ти мій вчитель і друг.

24.IX.1962

ДО СУЄСЛОВІВ

Навіщо метушитися? Для чого
Обстоювати власну правоту,
Хвалить свої діяння і дороги,
Виправдувать мотиви і мету?

Здається, наче просите пощади
В історії, що горда і німа, —
Вона ж однак без вашої поради
Вам вирок винесе сама.

Вона словесні розметає шати,
Каміння лжі прониже, мов бурав,
Ви перед нею будете стояти
Не в тогах слів —
У трусиках зі справ.

26.III.1962

РОЗКІШНІ ТРУПИ

Раби хвилиної непевної забави,
Легкого щастя й долі шукачі,

Хіба ви кращі, ніж бездарні, мляві,
На смітник викинуті паничі?

І совість ваша п'яна і нечиста,
Мов каламутна весняна вода.
Ви проіснуєте без цілі і без змісту
І по собі не лишите сліда.

О, ви навчилися носити зачіски модні,
Цінить красу, жувать слова чужі
Та проїдати копійки народні,
Ви — філістери, гниди — не мужі!

Але за ширмою чванливості і цноти,
За блиском розкоші і шиком суєти
Вам не втаїти власної гидоти
І не сховати своєї пустоти.

17.IX.1956

КРИВЛЯКАМ

Не вигадуйте муки і драми,
Не видавлюйте з себе сліз,
Правді в очі дивіться прямо,
Не відводьте погляду вниз.

Не вимучуйте з себе сміху,
Коли серце стогне від мук,
Не благайте у долі лиха,
Коли щастя іде до рук.

Будьте схожі самі на себе —
Чи розумні, чи просто дурні.

Будьте чортом чи ангелом з неба,
Тільки не будьте штучні й смішні.

31.III.1957

* * *

Ви, що складали псалми і оди,
Світ оглядали крізь щілини рам —
Як ви боїтеся, що вийде в люди
Ваш заношений крам!

Говоріть голосніше, ридайте більше —
Може, й прилипне комусь до рук.
А ні — то зав'яжуть пояс тугіше,
Ідіть і глитайте брук.

31.I.1962

СУД

Параграфи присіли біля столу,
Примітки причаїлись по кутках,
Очима гострими підсудну прокололи
Цитати із багнетами в руках.

І циркуляр дивився в окуляри,
І грілися роззяви біля труб,
І вказівки скакали, як примари,
Із телефонних мудрих труб.

— Вона чужа, — параграфи сказали,
— Вона не наша, — мовив циркуляр.
— Нечувана, — примітки пропищали.
І в залі знявся лемент і базар.

І циркуляр на них поглянув строго,
І зал заворушився і затих...
...І розп'яли її, небогу,
В ім'я параграфів товстих.

Вона даремне присягала слізною,
Що не чинила і не чинить зла.
Була у суддів логіка залізна:
Вона ні в які рамочки не лізла,
Вона — новою думкою була.

ПОЕЗІЯ

— — — ЛІРИКА — — —

ПРО ПОЕЗІЮ

Поету, кажуть, треба знати мову
Та ще уміти вправно римувать.
Натхнення і талант — і все готово
Слова самі піснями забринять.

То правда все, але не в тому сила,
Мені здається, що не тим вірші
У дні тяжкі серця наші палили,
Любов і зненависть будили у душі.

Бо не запалить серце точна рима,
Яку хтось вимучив за місяць чи за ніч.
Ні, інша сила, буйна, незборима,
Вогнем і пристрастю напоює ту річ.

Ні, інша сила так цілющо діє,
Словам велику надає вагу,
Бо з нею світ цвіте і молодіє
І світло б'є крізь морок і пургу.

Без неї рими, точні й милозвучні,
Не варті навіть драного гроша —

Слова звучать примусить сильно й гучно
Лише одна поетова душа.

1953

Не докорю ніколи і нікому,
Хіба на себе інколи позлюсь,
Що в двадцять літ в моєму серці втома,
Що в тридцять — смерті в очі подивлюсь.

Мое життя — розтрощене корито,
І світ для мене — каторга і кліть...
Так краще в тридцять повністю згоріти,
Ніж до півсотні помаленьку тліть.

8.1.1955

МАТЕРІ

В хаті сонячний промінь косо
На долівку ляга з вікна...
Твої чорні шовкові коси
Припорошила вже сивина.

Легкі зморшки обличчя вкрили
Це життя трудового плід.
Але в кожному русі — сила.
В очах юності видно слід.

Я таку тебе завжди бачу,
Образ в серці такий несучу —
Материнську любов гарячу
І твоєї душі красу.

Я хотів би, як ти, прожити,
Щоб не тліти, а завжди горіть,
Щоб уміти, як ти, любити,
Ненавидіть, як ти, уміть.

1955

СОБІ САМОМУ

Вже два десятки стукнуло хлопчині,
І вже під носом натяк є на вус.
Лише для мами я в одному «чині» —
Як був малим, так, певне, і лишусь.
Сусіди кажуть: парубок нічого...
Дівчата кажуть: хлопець так собі...
Якби, мовляв, був білий чуб у нього
Та щоб до чуба очі голубі.
Лише одна цих вад не помічає,
А інколи, бува, наоднині
Вона мене несміло величає
Найкращим хлопцем в нашій стороні.
І всім я радий вірити охоче,
Бо за похвалами ніколи не женусь.
Чомусь лиш мамі вірити не хочу,
Що я завжди дитиною лишусь.

1955

ПІСНЯ

Що ярами глибокими, степом та лісами
Йшли козаки проти хана, блискали списами.
Гей, іржали ситі коні, вороні й булані,
Майоріли короговки у густім тумані.

Попереду на баскому на коні гарячим
Їхав славний Конашевич — кошовий козачий.
Ішли бити татарина, табуни займати,
І ревіло над степами грізне «ой, гай, мати».

Ой, гай, мати! Ой, гай, мати! Ой, широкі ниви —
Прийдем в гості к бусурману, натворимо дива.
Ой, гай, мати. Ой, гай, мати. Гай, та не
загайся —
Не весілля, а поминки відправлять збирайся.

Та не плач ти над труною, не зітхай важенько,
Краще в пісню свою тугу вилий, стара ненько.
Щоби слава наша в пісні ожила з віками,
Щоб гордилась Україна нами — козаками.

8.XII.1955

ШУМ ПОЛІВ

(Над «Кобзарем»)

Поля мої! Суворі таємниці
Я відчуваю в плескоті хлібів —
Здається, сотні змучених рабів
Звели до сонця стомлені правиці.

Зелений подих теплої пшениці
Доносить розшум Кобзаревих слів.
Любов і ласка, ненависть і гнів
Спалахують в рядках, як блискавиці.

Скорбота матері, і сльози немовляти,
І задуми безпомічно крилаті
Шукають — не знаходять берегів.

Тут правда з кривди злускала облуду,
Щоб розказали нам з віків минулих люди
Історію насильств і батогів.

1955

* * *

Ти йшла з села дорогою гнилою,
Місила грязь простими чобітьми —
І пахнув вірш твій теплою смолою,
Кленовими гарячими слізьми.

А чорне листя сипало під ноги —
Тобі — дорога, а зимі — постіль.
І ти в душі несла людські тривоги,
Людські бажання, сумніви і біль.

Ревли вітри... Ти, стомлена ходою,
Зійшла з дороги на твердий обліг,
Змінила жар тепленькою водою,
Знайшла сухенький, затишний нічліг.

І заспівала про смачні цілунки,
І людський біль у віршиках затих,
Бо ти забула про мужицькі клунки,
Про жебраків на вулицях пустих.

Та я тебе не волочу до суду,
Я тільки хочу на кінець сказати:
Народ тебе ніколи не забуде,
Бо він ніколи вас не буде й знати!

29.III.1956

СТАРІСТЬ

Сім десятків дідові старому,
Сам незчувсь, коли і відгуло, —
Вже лице пожовкло, як солома,
Борознами вкрилося чоло,

Сяють очі глибоко спідлоба,
Тільки пух лишивсь на голові...
Лає син, що ні чорта не робить,
Допіка невістка: ще живі?

Остогидло діду хліб жувати,
Слухати образи від усіх,
Ціле літо горобців ганяти
Та граків сусідові на сміх.

Взять би істик, торбу через плечі
І піти світ за очі з села,
Але звик до хати, до малечі,
Що його, мов батька, облягла.

Все стерпить, хіба заплаче стиха,
Дивлячись на добрих малюків.
Все стерпить — докори, сором, лихо, —
Лиш би вмерти на землі батьків!

24.VI.1956

МОЖНА

Можна вірить другові чи милій,
Марить наяву чи уві сні,

Білизну червневих ніжних лілій
Заплітатъ букетами в пісні.

Можна жить, а можна існувати,
Можна думатъ — можна повторять.
Та не можуть душу зігрівати
Ті, що не палають, не горять!

Люди всі по-своєму уперті:
Народившись, помирає кожна,
А живуть століття після смерті
Ті, що роблять те, чого «не можна».

29.IX.1956. Бійці

ЧАРИ НОЧІ

Лягла на всьому вечірня втома.
Палає місто, мов дивний храм.
І розтинають ніч невагому
Квадратні очі віконних рам.

Ці чари ночі такі знайомі —
Усі підвладні, покірні вам.
О, скільки вікон у кожному домі!
А там, за ними, — ідилій, драм!

Там заплітають життя тенета,
Там люди б'ються з останніх сил,
Там так знадливо звучать монети
І рве легені отруйний пил.
Там гинуть вчені, митці, поети
Але... й виходять вони звідтіль.

1.X.1956. Бійці

БРАМА

Дикими, незнаними речами
Марить брама у тривожнім сні,
Де сторожа брязкає ключами
І скриплять ворота затісні.

Привиди з кривавими мечами
У накидках чорних, ніби ніч,
Граються безформними м'ячами —
Головами, знесеними з пліч.

Кров стіка під флегматичні мури,
Зойки захололі на губах —
Сотні літ наруга і тортури
Мертвих повертають у гробах.

І не бачить місто в ніч похмуру,
Як сторожа (вже не при мечах)
Нову жертву кидає під мури
З тряпкою брудною на очах.

1956

УКРАЇНСЬКА МЕЛОДІЯ

Довго тужить сумна бандура
Про діла у старій сивині,
І якусь невідому зажуру
Навіває та пісня мені.

Не мелодія — збурена рана,
Не слова, а безжальні голки,

Тільки бачу не сині лимани
І не горді козацькі полки.

А ввижається — там, біля шляху,
На потоптаній кіньми траві
Жирний ворон, мов чорна папаха,
На козацькій сидить голові.

А нав-круг по-ру-ба-ні
До-си-на-ють сни,
І да-ле-ко бу-бо-ни
Кли-чуть до вій-ни.

* * *

Я тобі галантно не вклонюся,
Комплімента зроду не зліплю,
Тільки в очі ніжні задивлюся,
В них свою тривогу утоплю.

І коли химерною габою
Спеленає землю довга ніч,
Довго серце тужить за тобою,
Довго сон мені не йде до віч.

Довго білі таємничі крила
Обвивають маревом видінь,
І стоїш ти крихітна, і мила,
І прозора, мов ранкова тінь.

І палають, ніби стиглі вишні,
Владно підкоряючи собі,
Губи неціловані і грішні,
Очі божевільно голубі.

2.I.1957

* * *

Флегматично зима тротуаром поскрипує,
Фантастичні плете казки,
Позіхне десь під білою липою,
На шибки покладе мазки.

Вкриє землю габою сріблястою,
І в напруженій тиші нічній
Світ здається чарівною казкою,
Нерозгаданим плетивом мрій.

2-20.I.1957

* * *

Ви плачете? У вас, напевне, горе,
І ваші сльози варті співчуття,
Та хай ніколи смуток не поборе
Нестримної любові до життя.

І хай чужа усмішка в ту хвилину,
Кому сьогодні щастя розцвіло,
Не здасться вам тупим ударом в спину
І не пробудить в серці зло.

8.IV.1957

ТИША

Не розірвати цю холодну тишу,
Вона міцна й похмура, мов граніт,
Хоч в ній пробив мікроскопічну нішу
Наш галасливий і бездарний світ.

І бурі й шторми — то дитячий лепіт,
То відчайдушний виклик німоті,
То безнадійний крик у безконечнім склепі
І непокірність вічній самоті.

Зловісна тиша. Холодно і млосно.
О, чим її, прокляту, розірвать,
Щоб зашуміло щастя стоголосне
І не дало нам більше спать?!

11.X.1957

* * *

Я тут один, мов у чужому краї,
Ніхто мене, як друг, не привіта.
Постійно туга щире серце крає
І самота постійно огорта.

Чужі мені ці ідоли надуті,
І псалми їм складатиму не я,
Бо не втонула в потлій каламуті
І не заснула молодість моя.

11.X.1957

* * *

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі,
В морозні ранки, і вечірній час,
І в свята гомінкі, і в дні робочі
Ми думаємо, правнуки, про вас.

Ми думаєм про вас — і тому наші руки
Не в'януть біля плуга і станка,

Тому в серцях у нас не витончена мука,
А радість голосиста і дзвінка.

Ні, то не сум промінить риса кожна,
То творчість б'є з натхненних наших віч,
А творчість завжди мрійна і тривожна,
Немов травнева неспокійна ніч.

Ні, сонний спокій зовсім нам не сниться,
Ні, нас не вабить ніжна тишина —
Прийдешне осяває наші лица,
Неспокій творчий з вічністю єдна.

І тому ми спокійно і суворо
Стрічаємо у праці і борні
Наклепи злобні і тупі докори,
Потоки божевільної брехні.

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі,
В морозні ранки і вечірній час,
На свята гомінки і в дні робочі,
Нащадки дорогі, ми захищаєм вас.

1.II.1958

* * *

Я закоханий палко, без міри
у небачену вроду твою.
Все, що в серці натхненне і щире,
Я тобі віддаю.

Ти дала мені радісну вдачу,
кров гарячу пустила до жил.

Я без тебе нічого не значу,
Ніби птиця без крил.

Кожну хвилю у кожную днину
Гріє душу твоє ім'я,
Ненаглядна, горда, єдина,
Україно моя.

31.VII.1958

ОШУКАНА МОГИЛА

Отут, де сумно опустили віти
Стрункі тополі на твердий обліг,
В пропахле димом сорок третє літо
Він за неправду у бою поліг.

Його селянки в землю тут зарили
Без почестей, без жалю, без труни...
Шумлять тепер навкруг його могили
Розкішні придорожні бур'яни.

І лиш діди, як сонце похолоне,
Розказують повільно, ніби сон,
Що бивсь він до останнього патрона
І не хотів здаватися в полон.

Та не вінча його героїв слава —
Під небом неосяжно голубим
Тополі українські величаві
Докірливо гойдаються над ним.

Прислужнику лукавих і неситих,
За що поліг в неправому бою?

І сироти твої й тобою вбитих
Дурну відвагу прокляли твою.

Життя твій слід і пам'ять загубило:
Нема хреста, ні імені, ні дат —
Стоїть німа, ошукана могила,
Де спить безславно фюрера солдат.

17.VI.1958

МІЙ РОДОВІД

Вельможі пихаті і горді
Плетуть родоводів в'язь:
В одного — прапрадід став лордом,
В іншого — прадід князь.

Баньки уп'явши в минуле,
Гордо ця знать рече:
— Про нас хрестоносці чули...
— В нас Рюрика кров тече...

— Мій предок вогнем і залізом
Титул собі добув...
— А мій тисяч сорок зарівав,
За це і в пошані був...

Нічого собі родоводи!
Та киньте свій гвалт і крик:
Я із древнішого роду,
Бо я — полтавський мужик.

Ви скорчите кисло пику,
Коли повідомлю вас,

Що предок мій споконвіку
Хліб сів і свині пас.

Щоб жерли ви булки й сало,
Віками пер соху-плуг.
Хіба ж для історії мало
Оцих видатних заслуг?!

Я вами гордую, панове,
Бо я — знатніший од вас.
Звиняйте за грубе слово —
Я з вами свиней не пас!

23.II.1960

* * *

Може, ти зі мною надто строга,
Та й чого б ти ніжною була?
Але ти в життя моє убоге
Зіркою яскравою ввійшла.

І нехай проміння те не гріє,
Що послала зірка здалека,
Та до неї лине й лине мрія,
Ніби світло, тиха і легка.

І не треба долі дорікати,
Всіх не може обігріть вона:
Нас до тебе горнеться багато,
Але ж ти одна.

12.III.1960

* * *

Всі образи й кривди до одної
Я тобі забуду і прощу —

Жду твоєї ласки хоч малої,
Як земля у спеку жде дощу.

О жорстока! Щастя хоч краплину
В душу мою змучену згуби —
Полюби і зрадь через хвилину,
Та хоч на хвилину полюби!

21.IV.1960

* * *

Хто у тому винен, я не знаю,
Та й шукати винних не піду.
Тільки думка думку обганяє —
Як мені звести їх до ладу?

Може, так написано від роду
(Та чи в цьому втіху я знайду?) —
Що в житті моїм одні незгоди,
Іншим теж несую одну біду.

Може, так судилося од віку
І даремно я шукаю лік —
Хай розбите серце, мов каліка,
Стугонить у грудях цілий вік.

І нехай на голову бездари
(Дурневі — навіщо голова)
Упадуть, як безпощадна кара,
Синові докірливі слова.

Я не жду і не прошу пощади —
Хай життя не балує мене —

Що ж робити, коли поруч з гадом
Батькове ім'я він пом'яне?

І нащо йому, малому, знати,
Що печаль сосе, немов змія,
Що для мене найлютішим катом
Стане совість змучена моя.

8.III.1960

ПЕРШИЙ

Першим був не Господь
і не геній,
першим був
простий чоловік.
Він ходив
по землі зеленій
і, між іншим,
хлібину спік.
І не зміг
заробить монумента
цей наївний франк
чи дуліб,
бо не зміг він
знайти момента,
щоб узяти патент
на хліб.
Постаріла вже
мудрість Божа,
розтрощив її
грізний час.
Хлібом
геній живився кожен,
щоби розум його не погас.

Та нехай над землею година
чи негода лютує і рве —
вічна мудрість простої людини
в паляниці звичайній живе.

14.X.1961

ЗАПИС У КНИЗІ ВРАЖЕНЬ

Я не знайшов тут тих,
кому імення — люди,
хто хлюпав у життя
із серця чистоту,
хто з світу обскрїбав,
немов луску, огуду,
прожектором думок
розгонив темноту.
Я зустрічаю їх
щодня у праці й поті —
вони ідуть ламать
віджиле і старе,
вони живуть в простій,
земній своїй роботі,
і смерть минає їх —
вона їх не бере.
Ніякі хробаки
не можуть розточити
ні мислі, ні діла,
ні мрії щирий злет —
краса їх душ
стає красою світу,
обличчям міст,
материків,
планет.

29.XI.1961

Стільки в тебе очей,
стільки рук і мозолів,
стільки крапель в Дніпрі
і у небі зірок.
Ти не падав од вітру,
з біди не безволів,
не насунув на душу
ганьби козинок.

Не шукав я до тебе
ні стежки, ні броду,
бо від тебе узбіччям
ніколи не брів —
я для тебе горів,
український народе,
тільки, мабуть,
не дуже яскраво
горів.

Тільки, мабуть, не міг,
як болід, спалахнути,
щоб осяяти думкою
твій небозвід,
щоб устать, ніби зірка,
сіянням окута
твоїх подвигів гордих
й незлічених бід.

Скромна праця моя —
то не пишна окраса,
але в тому, їй-богу,
не бачу біди —

щось у мене було
і від діда Тараса,
і від прадіда —
Сковороди.

Не шукаю до тебе
ні стежки, ні броду —
ти у грудях моїх,
у чолі і в руках.
Упаду я зорею,
мій вічний народе,
на трагічний і довгий
Чумацький твій шлях.

14.XII.1961

ЧУЮ

Чую, земле, твоє дихання,
Розумію твій тихий сум,
Як на тебе холодні світання
Ронять пригорщами росу.

Знаю — зливи, та буйні грози,
І роса в шумовинні віт —
То сирітські, вдовині сльози,
То замучених предків піт.

Назбирала ти їх без ліку
На роздоллі полів, дібров,
Щоб живили тебе довіку
Людські сльози і людська любов.

3.I.1961

Україно, п'ю твої зіниці
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене — диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе дивуватися повік.

Ради тебе перли в душі сію,
Ради тебе мислю і творю —
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю!

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побути на самоті.

Рідко, нене, згадую про тебе,
Дні занадто куці та малі,
Ще не всі чорти втекли на небо,
Ходить їх до біса по землі.

Бачиш: з ними щогодини б'юся,
Чуєш — битви споконвічний грюк!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно! Ти — моя молитва,
Ти моя розпука вікова...

Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи — все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

26.XII.1961

* * *

Може, ти зі мною надто строга,
Та й чого б ти ніжною була?
Але ти в життя моє убоге
Зіркою яскравою ввійшла.

І нехай проміння те не гріє,
Що послала зірка здалека,
Та до неї лине й лине мрія,
Ніби світло, тиха і легка.

І не треба долі дорікати,
Всіх не може обігрить вона:
Нас до тебе горнеться багато,
Але ж ти одна.

12.III.1960

* * *

Ти не можеш мене покарати
Блискавками з-під милих брів,
Бо тебе я навіки втратив
Ще до того, як вперше стрів.

Ти не можеш мене любити,
Ненавидіть не можеш теж —
Ти прийдеш, як гаряче літо,
Тільки грозами обпечеш.

Через теплі зелені трави
Поведе тебе в далеч путь.
Та за мною лишиться право
До кінця тобі вірним бути.

Дні і ночі думать про тебе,
Виглядати тебе щомить —
Лиш для цього, їй-богу, треба,
Тричі треба на світі жити!

1961

* * *

Є в коханні і будні і свята,
Є у ньому і радість і жаль,
Бо не можна життя заховати
За рожевих ілюзій вуаль.

І з тобою було б нам гірко,
Обіймав би нас часто сум,
І, бувало б, темніла зірка
У тумані тривожних дум.

Але певен, що жодного разу
У вагання і сумнівів час
Дріб'язкові хмарки образи
Не закрили б сонце від нас.

Бо тебе і мене б судила
Не образа, не гнів — любов.
В душі щедро вона б світила,
Оновляла їх знов і знов.

У мою б увірвалася мову,
Щоб сказати в тривожну мить:
— Ненаглядна, злюща, чудова,
— Я без тебе не можу жити!..

22.II.1961

* * *

Спади мені дощем на груди,
Пустелю-душу ороси —
Я стану жить. Я мріять буду,
Як мріють ранками ліси,

Коли салютами-громами
Гуркоче небо навесні.
Ти тільки спокою ні грама
Не дай воскреслому мені.

Якщо ж ти хмара, а без грому,
Якщо ти буря без води —
Пливи у далеч невідому,
А душу збоку обійди...

4.III.1961

* * *

Я хочу бути несамовитим,
Я хочу в полум'ї згоріть,

Щоб не жаліти за прожитим,
Димком на світі не чадіть.

Щоб не пекли дрібні образи
Дрібненьку душу день при дні,
Я згоден вибухнуть відразу,
Неначе бомба на війні.

І диву дивному даюся,
Що з того користі катма:
Чомусь не лопаюсь, не рвуся —
Напевне, капсуля нема.

8.III.1961

МОРЕ РАДОСТІ

Я із надій будую човен,
І вже немовби наяву
З тобою, ніжний, срібномовен,
По морю радості пливу.

І гомонять навколо хвилі,
З бортів човна змивають мох,
І ми з тобою вже не в силі
Буть нещасливими удвох.

І ти ясна, і я прозорий,
І душі наші мов пісні,
І світ великий, неозорий
Належить нам — тобі й мені.

О море радості безкрає,
Чи я тебе перепливу?

Якби того, що в мріях маю,
Хоч краплю мати наяву.

9.III.1961

* * *

Дотліває холод мій у ватрі,
Я один замріяний іду...
Ми тоді зустрілися в театрі,
На гальорці в третьому ряду.

І не вірю, що мені здалося,
Бо напевне знаю — так було:
То не скрипка кликала — волосся,
Що тобі спадало на чоло.

Тишина хиталася велично,
Ніжні струни квилили вниз —
Тож було і солодко й незвично
У твоїх очах читать грозу.

А коли виходили із залу
З думами про вічне і земне,
Довго ти під ліхтарем стояла
І чекала, радісна, мене.

Ми ішли через блакитне місто,
Мовчки зупинились на мосту.
Ти була така прозора й чиста,
Я не смів порушити чистоту.

Тільки досі знаю: не здалося,
Так і залишилось, як було, —

То не скрипка кличе, а волосся,
Що тобі спадає на чоло.

Дотліває холод мій у ватрі,
Біля мосту стихую ходу...
Часто жду тебе я у театрі
На гальорці в третьому ряду...

15.X.1961

ВАРВАРИ

Круг багаття не танцюють дико,
Не беруться в бійці за чуби
Варвари із атомного віку,
Варвари з космічної доби.

Захищають горді ідеали,
Перегонять в гроші кров і піт,
Крізь холодні скельця-окуляри
Оглядають благодійно світ.

У палацах пишних — не в печері
Варвари з космічної доби
Мріють дати людству на вечерю
Атомні опеньки і гриби.

23.X.1961

* * *

Я дивлюся в твої перелякані очі,
Я тебе заголубить, запестити хочу.
Тільки знаю: не треба! Не треба!
Міг раніше я жить

І не думать про тебе.
Все вривалося в душу, в тривожне чоло
Все на світі було,
Лиш тебе не було.
А тепер уже й світу, здається, нема
Тільки ти залишилась сама.
Але я протестую, волаю: не треба!
Та не можу вже жить —
І не думать про тебе.

17.XII.1961

* * *

В букварях ти наряджена і заспідничена,
Поворозками зв'язана, ледве жива,
На обличчі тремтить в тебе радість
позичена,
На губах скам'яніли казенні слова.

Україно! Тебе я терпіти не можу,
Я тебе ненавиджу чуттями всіма,
Коли ти примітивна й на лубок похожа,
Коли думки на лобі у тебе нема.

Я люблю тебе іншу — коли ти бунтуєш,
Коли гнівом під кручі клекоче Дніпро,
Коли думаєш ти, коли бачиш і чуєш
І несеш од криниці вагоме відро.

Україно, мовчи! Україно, затихни!
Не така ти багата, щоб тратить слова.
Хай брехня твоє слово дугою не вигне,
Хай не вірить твій розум в убогі дива.

Україно! Яка в тебе мрія шалена!
Ти не кліпай очима на мрію чужу.
Притулися горбами й устами до мене,
Перетни в моїм серці криваву межу!

Ти здави моє серце своїми руками
І угледиш, що в ньому немає води.
Не сиди в пелюшках над чужими віками,
Але гордо крізь смерть до безсмертя іди!

21.XII.1961

УКРАЇНСЬКИЙ ЛЕВ

Бубнявіють думки, проростають словами,
Їх пагіння бринить у завихренні днів —
Цілий тиждень живу і ходжу між левами,
Недаремно ж і місто взивається — Львів.

Є міста-ренегати, є просто байстрята,
Є леви, що мурликають, наче коти, —
Божевільно байдуже облизують ґрати,
І пишаються з власної сліпоти.

Але думать про них я сьогодні не хочу,
Бо мені, видно, трішечки повезло —
Я побачив у Львові Міцкевича очі,
Кривonosові плечі й Франкове чоло.

Сивий Львово! Столице моєї мрії,
Епіцентр моїх радощів і надій!
Вибухає душа — я тебе зрозумію.
Але, Львово, хоч трішки мене зрозумій.

Я до тебе прийшов із захопленням сина.
Од степів, де Славута легенди снує,
Щоби серце твоє одчайдушно левине
Краплю сили хлюпнуло у серце моє.

1962

ЗАКОХАНА

Ось на тому й ущухла злива,
Розійшлися з під'їзду всі.
Ти брела по струмках, щаслива
В загадковій своїй красі.

Били блискавки ще тривогу,
Розтинаючи небосхил,
І веселка тобі під ноги
Опустилась, чудна, без сил.

Довго вітер уперто віяв,
Але чомусь і він тепер,
Зазираючи тобі під вії,
У волоссі твоєму вмер.

Через вулиці нахололі
Повз очей зачарований хміль
Йшла ти в сонячнім ореолі
Невідомо куди й звідкіль.

Йшла, та й годі. Може, з роботи,
В магазини чи на базар.
Дріботіли маленькі боти
Об розчулений тротуар.

Не дивилася ні на кого,
Йшла й не чула, напевне, ніг.
Але щастя твоє ще довго
Голубіло з очей у всіх.

1962

Я...

Він дивився на мене тупо
Очицями, повними блекоти:
— Дарма ти себе уявляєш пупом,
На світі безліч таких, як ти. —
Він гримів одержимо і люто,
І кривилося гнівом лице рябе,
Він ладен був мене розіпнути
За те, що я поважаю себе.
Не стала навколішки гордість моя.
Ліниво тяглася отара хвилини...
На світі безліч таких, як я,
Але я, їй-богу, один.
У кожного Я є своє ім'я,
На всіх не нагримаєш грізно,
Ми — це не безліч стандартних «я»,
А безліч всесвітів різних.
Ми — це народу одвічне лоно,
Ми — океанна вселюдська сім'я.
І тільки тих поважають мільйони,
Хто поважає мільйони «Я».

ІКС ПЛЮС ІГРЕК

Чорнявій математичці

Я не заздрю уже нікому —
Де ще мудрих таких знайти?
Це ж мені стало вперше відомо:
Ікс плюс ігрек — це будеш ти.

І здається, що я володію
Віковічним секретом краси
Лиш тому, що я розумію
Загадкові твої ікси.

Розумію? Який там розум!
Просто здорово, що ти є!
Що вслухається в ніжні погрози
Збаламучене серце моє.

Я не заздрю уже нікому —
Де ще мудрих таких знайти?
Одному лиш мені відомо:
Ікс плюс ігрек — це будеш ти.

9.1.1962

АБАЖУРИ

Ступає ніч ногами бурими
На почорнілий сніготал.
Під віями, як абажурами,
Блищить очей твоїх овал.

А я стою з думками хмурими,
Досада смутку додає:

Чому від мене абажурами
Прикрила сяєво своє?

12.I.1962

ЧАДРА

Я тебе не сприймаю за істину,
Бо таких, мабуть, зовсім нема.
Ніч, вітрами дурними освистана,
Свою чорну чадру підніма.

І дивлюсь я здивовано в очі,
Що заблискали з-під чадри.
У волоссі — у сірому клоччі —
Причаїлися дикі вітри.

Недарма понад нею пронісся
Ураганний тайфун стихій.
Виповзає на перенісся
Зморшка відчаю і надій.

І куди я до істини втраплю
Через ями й вибоїни слів?
Коли б випив її хоч краплю,
То, напевне б, від жаху зомлів.

Я тебе не сприймаю за істину —
Небо навіть, і те рябе.
Одчайдушну, печальну, розхристану,
Голубу і безжально освистану —
І таку я люблю тебе!

12.I.1962

Сонце впало в вечірню куряву,
Тиша виповзла за село.
Нашорошилось небо буряно
І погрозами зацвіло.

Ніч підходила з гуркотіннями,
Ніч несла божевілля й жах,
Плазувала потворними тінями
У нервово пружних куцах.

Ніч кричала мені, розтерзана,
Оперезана громом навхрест,
І у зойках її березяних
Закипівся гучний протест.

Хмари дибились волохато,
Місяць в небі петляв, мов кіт,
Вихор всівся на сіру хату
І загвинчував стріху в зеніт.

Та встає перламутровий ранок
Крізь холодний і злісний рев,
І проміння зализує рани
В закатованих нічку дерев.

Безпорадні агонії злості,
Злість гармонії не порве!
Сонце ходить до нас не в гості,
Сонце з нами живе!

Вирина воно ранками з куряви,
На потрав'я обтрушує пил,

**І пливе, й ховрахів обурює,
Повне ніжності й повне сил.**

16.I.1962

*** * ***

**Ой майнули білі коні, тільки в'ються гриви,
Тільки курява лягає на зелені ниви.
Пронеслись, прогупотіли, врізалися в небо,
Впала з воза моя мрія — пішки йде до тебе.
Знаю: дійде, не охляне, в полі не зачакне —
Світ твоїми, моя люба, кучерями пахне!
Крізь пилюку, по багнюці, в холод і завію
Прийде чистою до тебе біла моя мрія.**

26.I.1962

*** * ***

**Древній, обікрадений народе!
Над тобою прошумів розбій,
Та кати не вкрали твою вроду,
Не всушили дужий мозок твій.**

**Нові покоління, як обнова,
В лоні сповиваються твоїм.
І дідівська гордовита мова
Служить вірно і слухняно їм.**

**Пристрасним, орлино-мудрим зором
Дивишся у всесвіт з-під повік...
Виродки — підтвердження суворе,
Що живеш і житимеш повік!**

8.II.1962

ЛЕБЕДІ МАТЕРИНСТВА

Мріють крилами з туману лебеді рожеві,
Сиплють ночі у лимани зорі сургучеві.

Заглядає в шибку казка сивими очима,
Материнська добра ласка в неї за плечима.

Ой біжи, біжи, досадо, не вертай до хати,
Не пущу тебе колиску синову гойдати.

Припливайте до колиски, лебеді, як мрії,
Опустіться, тихі зорі, синові під вії.

Темряву тривожили криками півні,
Танцювали лебеді в хаті на стіні,

Лопотіли крилами і рожевим пір'ям,
Лоскотали марево золотим сузір'ям.

Виростеш ти, сину, вирушиш в дорогу,
Виростуть з тобою приспані тривоги.

У хмільні смеркання мавки чорноброві
Ждатимуть твоєї ніжності й любові.

Будуть тебе кликати у сади зелені
Хлопців чорночубих диво-наречені.

Можеш вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Можна вибрати друга і по духу брата,
Та не можна рідну матір вибирати.

За тобою завше будуть мандрувати
Очі материнські і білява хата.

І якщо впадеш ти на чужому полі,
Прийдуть з України верби і тополі.

Стануть над тобою, листям затріпочуть,
Тугою прощання душу залоскочуть.

Можна все на світі вибирати, сину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Весна 1962

* * *

Я чекав тебе з хмари рожево-ніжної,
Із ранкових туманів, з небесних октав,
Коли думи збігалися з мли бездоріжної
І незвіданий смуток за душу смоктав.

Я від тебе жадав незвичайного й дивного,
Щоб з'явилася маревом, видивом, сном,
Щоби я знемагав од дихання нерівного,
Од заклопотаної радості під вікном.

І не міг я спекатися словесної пишності,
Одсахнутись ураз од кокетливих мрій —
Волочив я тебе в ореолі безгрішності
Крізь хитливих ілюзій розкиданий стрій.

Припливла ти до мене з прибоєм уяви,
Несподівано встала над смутком чекань —

Розцяцькованих мрій павіани і пави
Повтікали лякливо під купол світань.

Розгубили вони свої зваби і почесні,
І сьогодні вклоняється серце моє
Тій земній, соромливій, жагучій жіночості,
Що красою життя — материнством — стає.

4-6.V.1962

* * *

Я чую у ночі осінні,
Я марю крізь синій сніг:
Вростає туге коріння
У землю глевку із ніг.

Стають мої руки віттям.
Верхів'ям чоло стає,
Розкрилося ніжним суцвіттям
Збентежене серце моє.

Вростаю у небо високе,
Де зорі — жовті джмелі,
І чую: пульсують соки
У тіло моє з землі.

Зі мною говорять могили
Устами колишніх людей,
І їх нерозтрачені сили
Пливуть до моїх грудей.

О земле жорстока й мила,
Ковтнула ти їхні дні —
Усе, що вони любили,
Віддай долюбить мені!

Усе, що вони не домріяли
У чорному гвалті боїв,
Хай клекотом і зав'язми
Ввірветься в думки мої!

Вслухайтесь, земле і небо,
У рокіт страждань моїх —
Живу не лише за себе,
Я мушу жити й за них.

13.V.1962

* * *

Може, так і треба неодмінно,
Як робить давно вже звикли ми;
Падати слухняно на коліна
Перед геніальними людьми.

Вихвалять, і славити, й кричати,
Роздувати фіміамів дим —
Геніїв між нами небагато,
Та чому б не поклонялись їм?

Але я зібрав би всіх титанів
І сказав би, знявши капелюх:
Я не буду вам співать пеанів
І хвальбою лоскотати слух.

Ви усі розумні та відверті,
Тож скажіть по щирості мені:
Хто й за що вам дарував безсмертя,
Хто й за що продовжив ваші дні?

Говоріть, кричіть, щоб всі узнали,
Втямили нарешті до пуття:

Смертні вам безсмертя дарували,
Смертні вам продовжили життя!

Щоб надійно крила соколині
Вас у небі вічності несли,
Мудрості своєї по краплині
Смертні вам, як бджоли, віддали.

Вас, як прапор, підніма людина
В боротьбі за правду проти тьми.
Генії! Безсмертні! На коліна
Станьте перед смертними людьми!

11.VI.1962

* * *

Ну скажи — хіба не фантастично,
Що у цьому хаосі доріг
Під суворим небом,
Небом вічним,
Я тебе зустрів і не зберіг!
Ти і я — це вічне, як і небо.
Доки мерехтітимуть світи,
Будуть Я приходити до Тебе,
І до інших йтимуть
Горді Ти.
Як це все буденно!
Як це звично!
Скільки раз це бачила Земля!
Але ми з тобою...
Ми не вічні;
Ми з тобою просто — ти і я...
І тому для мене так трагічно
Те, що ти чиясь, а не моя.

24.IX.1962

ЩЕДРІСТЬ

Благословенна щедрість! Все від неї,
Від щедрості думок, сердець і рук.
Краса сповита матір'ю-землею
Від щедрості страждань її і мук.

І ми народжені од щедрості любові,
Нас годувала щедрість матерів.
Ми теж її вихлюпувать готові
Із душ своїх, мов рибу з ятерів.

І все ж прожити, певне, так годиться,
Щоб старість не промовила, бува:
— Ти був, козаче, щедрим на дурниці
І на красиві та пусті слова!..

24.IX.1962

* * *

Задивляюсь у твої зіниці
Голубі й тривожні, ніби рань.
Крешуть з них червоні блискавиці
Революцій, бунтів і повстань.

Україно! Ти для мене диво!
І нехай пливе за роком рік,
Буду, мамо горда і вродлива,
З тебе чудуватися повік...

Ради тебе перли в душу сію,
Ради тебе мислю і творю.
Хай мовчать Америки й Росії,
Коли я з тобою говорю.

Одійдіте, недруги лукаві!
Друзі, зачекайте на путі!
Маю я святе синівське право
З матір'ю побуть на самоті.

Рідко, нене, згадую про тебе,
Дні занадто куці та малі,
Ще не всі чорти живуть на небі,
Ходить їх до біса на землі.

Бачиш, з ними щогодини б'юся,
Чуєш — битви споконвічний грук!
Як же я без друзів обійдуся,
Без лобів їх, без очей і рук?

Україно, ти моя молитва,
Ти моя розпука вікова...
Гримотить над світом люта битва
За твоє життя, твої права.

Хай палають хмари бурякові,
Хай сичать образи — все одно
Я проллюся крапелькою крові
На твоє священне знамено.

1962

ВЕСЕЛИЙ ПОХОРОН

Били в дзвони вітри,
Калатали на сполох.
Зупинялися ріки і череди хмар.
То ховали байдужість.
На ратицях кволих

Тупцювали за гробом ватаги бездар,
Проводжали в дорогу останню.
До ями
Понесли її пишну і чорну труну,
І ридання, народжені холоуями,
Покотили на цвинтар
Плаксиву луну.
Танцювали дерева,
Сміялися квіти,
Умивалося небо у синяві рік,
Виривався з грудей,
З-під холодного гніту,
Первозданної радості крик.
Ну чого б їм казирись,
Чого їм бриніти,
Знемагати од сміху й сміятися знов?
Хоронили байдужість.
Ніжнішали квіти,
Били в бубони неба
Розчулені віти —
Воскресала любов!..

28.IX.1962

ОДИНОКА МАТІР

Він мовчки впав.
Отерпли зорі строгі,
Страждання опустилось на лице,
І країв темінь
Передсмертний стогін,
Безпомічний і гострий,
Мов ланцет.
Його вже не було.

А ненависть стожала
Мечами помсти рвалася у світ,
Бо поруч з ним
Прострелені лежали
Твоя любов,
Твої сімнадцять літ.
Життя тріумфувало у двобої,
Життя крізь смерть
Утвердило себе...
І стала ти
В сімнадцять літ вдовою,
Хоч наречений твій
Ще й не знайшов тебе.
Повзли роки.
Росло твоє чекання.
Печаль смоктала радощі твої,
І над твоїм
Розстріляним коханням
Скажено глузували солов'ї.
Та право материнства — за тобою!
І син в колисці пісню наслуха.
Хай вузьколобі звуть його ганьбою,
А лицеміри — пасинком гріха!
Нехай духовні покидьки
Й заброди
Байстрам, безбатченком
Назвуть твоє дитя!
Найтяжчий злочин —
Вкрасти у народу
Тобі довірене життя.
Мадонно мого часу!
Над тобою
Палають німби муки

І скорбот,
І подвиг твій,
Обпечений ганьбою,
Благословив розстріляний народ.

10.X.1962

ЗЛОДІЙ

Дядька затримали чи впіймали —
Дядька в сільраду ескортували.
Дядька повчали і докоряли:
«Як вам, дядьку, не ай-яй-яй
Красти на полі свій урожай!
У кого ви крали? Ви крали в себе.
Це ж просто сором красти свій труд».
Дядько понуро тім'я теребив
І смакував махру.
Дядько кліпав товстими віями,
Важко дивитися в очі ганьби,
Важко йому із домашніми мріями
Враз осягнуть парадокси доби.
«Та воно, так, — у кулак кахикав, —
Красти погано... Куди вже гірш».
Рвися з горлянки свавільним криком,
Мій неслухняний вірш!
Чому він злодій? З якої речі?
Чому він красти пішов своє?
Давить той клунок мені на плечі,
Сором у серце мені плює...
Дядька я вбити зневагою мушу,
Тільки у грудях клекоче гроза:
Хто обікрав, обскуб його душу?
Хто його совісті руки зв'язав?

Де вони, ті — відгодовані й сірі,
Недорікуваті демагоги і брехуни,
Що в'язи скрутили дядьковій вірі,
Пробираючись в крісла й чини.
Їх би за ґрати! Їх би до суду!
Їх би до карцеру за розбій!
Доказів мало??? Доказом будуть
Лантухи вкрадених вір і надій.

12.X.1962

КРАПЛЯ В МОРІ

На світі законів немало,
Я нагадаю один:
Щоб море не висихало,
Потрібно багато краплин.

Але в штормову годину,
Як море бурунить гнів,
Потрібна зайва краплина,
Щоб вийшло воно з берегів.

13.X.1962

* * *

Гей, нові Колумби й Магеллани,
Напнемо вітрила наших мрій!
Кличуть нас у мандри океани,
Бухту спокою облизує прибій.

Хто сказав, що все уже відкрито?
Нащо ж ми народжені тоді?

Як нам помістити у корито
Наші сподівання молоді?

Кораблі! Шикуйтеся до походу!
Мрійництво! Жаго моя! Живи!
В океані рідного народу
Відкривай духовні острови!

Геть із мулу якорі іржаві —
Нидіє на якорі душа!..
Б'ються груди об вітри тужаві,
Каравела в мандри вируша.

Жоден вітер сонця не остудить,
Півень землю всю не розгребе!
Україно! Доки жити буду,
Доти відкриватиму тебе.

Мріяти й шукати, доки жити,
Шкварити байдужість на вогні!..
А якщо відкрию вже відкрите, —
Друзі! Ви підкажете мені...

15.X.1962

ЗАВІРЮХА

Ой, зима!
Біжить, регоче біло,
Бубонами брязкає в степу...
Вам усе на світі зрозуміло?
Просвітіть, премудрі,
Недозрілу

Душу мою,
Зрячу і сліпу!
Душу примітивну,
Як метелиця,
Білу й зрозумілу,
Наче сніг!
Їй в очах
Чомусь туманом стеляться
Істини одвічні і нудні.
Ну й зима!
Сміється, свище, сіє,
Гонить дум урочистий кортеж:
Як усе на світі зрозумієш,
То тоді зупинишся
І вмреш!

17.X.1962

КРИК ХХ ВІКУ

У небі тішились хмари,
У небі сонце пливло,
Під небом кривавіли чвари
І лютувало зло.

Земля, вагітна скорботою,
(Відчай їй груди тне)
Над кривдою і підлотою
Народила в муках мене.

Народила, немов надію,
Колисала ночами без сну:
— Може, від тебе помолодію,
Може, побачу весну...

Може, твій струм і атом
Вгамують нестерпний біль, —
Голосила над віком двадцятим
Найгеніальніша з породіль.

Голосила велика мати,
Благала, кричала мені,
Щоб став я жорстоким катом
Недоумства, підлоти й брехні.

І стою у злобі по коліна
З серцем, повним ганьби й проклять,
Божевільні каліки й руїни
У зіницях моїх миготять.

Що залишу майбутньому дневі,
Чим ділитися буду з ним?! —
Вибухають бомби водневі
На обпеченім лобі моїм!

А люди забавляються, мов діти,
Катам співають гімни холуї,
І генерали мріють посадити
На всій планеті атомні гаї.

Ридаю і кричу, гилю себе у груди,
Волосся патраю з сідої голови:
Що можу я, коли дрімають люди?
Що можу я, коли заснули ви?

21.X.1962

БЕРЕГ ЧЕКАННЯ

Через душі, мов через вокзали,
Гуркотять состави почуттів...
Може, сподіватися зухвало,
Вірити і ждати — поготів.

Та не вірить я не маю змоги,
Обіймає сумніви огонь,
І червоним ліхтарем тривоги
Зупиняю поїзда твого.

І стою на березі чекання:
Що ти мені з гуркоту кричиш?
Станеш ти біля мого благання
Чи до інших станцій просвистиш?

27.X.1962

ЧЕКАННЯ

Мерехтять у тумані огні,
Впали роси на заспані трави.
Ти прийди, усміхнися мені,
Ластів'ятко моє кучеряве.

Тихо вечір тумани пряде,
І не чути й не видно нікого,
Лиш чекання моє молоде
Одиноко стоїть край дороги.

У весняному сумі ночей
Я чекаю тебе, моя мила,

Щоби полум'ям синіх очей
Ти тривогу мою погасила.

Жовтень, 1962

ГЕРОСТРАТ

Нащо мене засуджено до страти?
Нікчемні люди, ваш нікчемний суд
Не обезглавив слави Герострата —
Я єсьм живий, і я творю свій труд!

Забуті зодчі, муляри забуті,
І прахом взято скульптора ім'я.
На попелі їх дум встаю, із каламуті,
Іду у всесвіт і в безсмертя я.

Кляніть мене, кривіться від огиди,
Несіть мені прокльони і плювки —
Вже чорна слава вбивці Артеміди
Мені під ноги кинула віки!

Ви всі — ніщо. Ваш труд, і ваші болі,
І ваші мрії — порошок все і тлін!
Над вами — я. Вулкан моєї долі
Веде мене крізь хаос поколінь.

Над світом галасливим і патлатим,
Що чварами гуде і клекотить,
Затис я в жмені божевільний атом,
І слава мені груди лоскотить.

Творіть красу! Держайте і не спіте!
Та пам'ятайте, що над вами — я,

Готовий все убити і спалити,
Щоб обезсмертити своє ім'я.

6.XI.1962

* * *

Ти знаєш, що ти — людина?
Ти знаєш про це чи ні?
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні.

Більше тебе не буде.
Завтра на цій землі
Інші ходитимуть люди,
Інші кохатимуть люди —
Добрі, ласкаві й злі.

Сьогодні усе для тебе —
Озера, гаї, степи.
І жити спішити треба.
Кохати спішити треба.
Гляди ж не проспи!

Бо ти на землі — людина,
І хочеш того чи ні —
Усмішка твоя — єдина,
Мука твоя — єдина,
Очі твої — одні.

16.XI.1962

* * *

Світ який — мереживо казкове!..
Світ який — ні краю ні кінця!
Зорі й трави, мрево світанкове,
Магія коханого лица.

Світе мій гучний, мільйонноокий,
Пристрасний, збурунений, німий,
Ніжний, і ласкавий, і жорстокий,
Дай мені свій простір і неспокій,
Сонцем душу жадібну налий!

Дай мені у думку динаміту,
Дай мені любові, дай добра,
Гуркочи у долю мою, світе,
Хвилями прадавнього Дніпра.

Не шкодуй добра мені, людині,
Щастя не жалій моїм літам —
Все одно ті скарби по краплині
Я тобі закохано віддам.

10.XI.1962

* * *

Люди часто живуть після смерті:
Вріже дуба, а ходить і їсть.
Перепродує мислі підтерті
У завулках тісних передмість.

Гилить зуби, дає поради,
Носить лантухи настанов,

Підмічає серйозні вади
У діяльності установ.

Не втомляється спати і жерти,
На милицях за часом біжить.
Йй-право, не страшно вмерти,
А страшно мертвому жити.

10.XI. 1962

МОНАРХИ

Диктатори, королі, імператори,
Мліючи в димі хвальби,
Роззявляли пащі, мов кратери,
І гукали:
Ми — символ доби.

— Хто не з нами, той проти Бога.
Хто не з нами, той проти всіх! —
І сипались лаври убогі
До куцих кривавих ніг.

Нікчемна, продажна челядь,
Банда кривляк для втіх,
Щоб мати що повечерять,
Годували холуйством їх.

Ідоли обслинені, обціловані
Ішли величаві в своїй ході.
А поруч вставали некороновані
Корифеї і справжні вожді.

Вставали Коперники і Джорджоне,
Шевченко підводив могутнє чоло,

І біля їхнього вічного трону
Лакузи жодного не було.

Бо щире, високе небо
Не підмалюєш квачем,
Бо величі справжній не треба
Спиратись на плечі нікчем.

13.XI.1962

* * *

Скільки б не судилося страждати,
Все одно благословлю завжди
День, коли мене родила мати
Для життя, для щастя, для біди.

День, коли мої маленькі губи
Вперше груди мамині знайшли,
День, що мене вперше приголубив
Ласкою проміння із імли.

Як мені даровано багато,
Скільки в мене щастя, чорт візьми!
На землі сміятись і страждати,
Жити і любити поміж людьми!

16.XI.1962

* * *

Чорні від страждання мої ночі,
Білі від скорботи мої дні
Впали у твої свавільні очі,
Жадібні, глибокі і чудні.

Я тебе не хочу обминути,
Я тебе не смію обійти.
Дай мені губами зачерпнути
Ніжної твоєї доброти.

Диких орд незлічені навали
Розтропили пращури мої,
Щоб несла ти гордо і зухвало
Груди недоторкані свої.

Щоб горіли маками долоні,
Щоб гуло мое серцебиття,
Щоб в твоєму соромливім лоні
Визрівало завтрашнє життя.

І моє прокляття очманіле
Упаде на тім'я дурням тим,
Хто твоє солодке грішне тіло
Оскверняє помислом гидким.

Стегна твої, брови і рамена,
Шия і вогонь тендітних рук —
Все в тобі прекрасне і священне,
Мамо моїх радощів і мук!

16.XI.1962

* * *

Найогидніші очі порожні,
Найгрізніше мовчить гроза,
Найнікчемніші дурні вельможні,
Найпідліша брехлива сльоза.

Найпрекрасніша мати щаслива,
Найсолодші кохані уста,

Найчистіша душа незрадлива,
Найскладніша людина проста.

Але правди в брехні не розмішуй,
Не ганьби все підряд без пуття,
Бо на світі той наймудріший,
Хто найдужче любить життя.

27.XI.1962

ПОМИЛКА

Помилялись не тільки люди,
Помилялись навіть святі.
Згадайте: Ісус від Іуди
Мав останній цілунок в житті.

Ми не святі, не боги, а значить,
Не варто втішати себе дарма.
Але, як твій промах
Лиш ворог бачить, —
Друзів у тебе нема!

29.XI.1962

* * *

Минуле не вернуть,
не виправить минуле,
Вчорашнє — ніби сон,
що випурхнув з очей.
Як луки навесні
ховаються під мулом,
Так вкриється воно
пластами днів, ночей.
Але воно живе —
забуте й незабуте,

А час не зупиняється,
а молодість біжить,
І миті жодної
не можна повернути,
Щоб заново,
по-іншому прожити.

29.XI.1962

ОСІННІЙ ДИСОНАНС

Небо скуйовджене і розколисане
Дрантя спустило на темні бори.
Сонного місяця сива лисина
Полум'ям сизим горить.

З ротатим, ридаючим риком
Вітри орди хмар несуть,
І ходить за їхнім криком
Бажання лягти й заснуть...

10.XII.1962

УКРАЇНІ

Коли крізь розпач випнуться надії
І загудуть на вітрі степовім,
Я тоді твоїм ім'ям радію
І сумую іменем твоїм.

Коли грозує далеч неокрая
У передгроззі дикім і німім,
Я твоїм ім'ям благословляю,
Проклинаю іменем твоїм.

Коли мечами злоба небо крає
І крушить твою вроду вікову,
Я тоді з твоїм ім'ям вмираю
І в твоєму імені живу!

10.XII.1962

* * *

Там, у степу, схрестилися дороги,
Немов у герці дикому мечі,
І час неспинний, стиснувши остроги,
Над ними чвалить вранці і вночі.

Мовчать над ними голубі хорали,
У травах стежка свище, мов батіг.
О, скільки доль навіки розрубали
Мечі прадавніх схрещених доріг!

Ми ще йдемо. Ти щось мені говориш.
Твоя краса цвіте в моїх очах.
Але скажи: чи ти зі мною поруч
Пройдеш безтрепетно по схрещених мечях?

20.XII.1962

З ВІКНА

Синиця в шибку вдарила крильми.
Годинник став. Сіріють німо стіни.
Над сизим смутком ранньої зими
Принишкли хмари, мов копиці сіна.

Пливе печаль. Біліють смолоскипи
Грайливо пофарбованих ялин —

Вони стоять, немов у червні липи,
Забрівши в сивий і густий полин.

Полин снігів повзе до видноколу,
Лоскоче обрій запахом гірким.
Лапаті, білі і колючі бджоли
Неквапно кружеляють понад ним...

20.XII.1962

ПРОРОЦТВО 17-ГО РОКУ

Гранітні обеліски, як медузи,
Повзли, повзли і вибилися з сил —
На цвинтарі розстріляних ілюзій
Уже немає місця для могил.
Мільярди вір зариті у чорнозем,
Мільярди щасть розвіяні у прах.
Душа горить. Палає лютий розум.
І ненависть регоче на вітрах.
Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили,
То небо, від прокльонів посіріле,
Напевно б, репнуло від сорому й хули.
Тремтіть, убивці! Думайте, лакузи!
Життя не наліза на ваш копил.
Ви чуєте? На цвинтарі ілюзій
Уже немає місця для могил!
Уже народ — одна суцільна рана,
Уже від крові хижіє земля,
І кожного катюгу і тирана
Уже чекає зсукана петля.
Розтерзані, зацьковані, убиті
Підводяться і йдуть чинити суд,

І їх прокльони, злі й несамовиті,
Впадуть на душі плісняві і ситі,
І загойдають дерева на вітті
Апостолів злочинства і облуд!

23.XII.1962

* * *

Розвели нас дороги похмурі,
І немає жалю й гіркоти,
Тільки часом у тихій зажурі
Впливаєш з-за обрію ти.

Тільки часом у многоголосі,
В суєті поїздів і авто
Спалахне твоє біле волосся,
Сірі очі і каре пальто.

24.XII.1962

* * *

Де зараз ви, кати мого народу?
Де велич ваша, сила ваша де?
На ясні зорі і на тихі води
Вже чорна ваша злоба не впаде.

Народ росте, і множитьься, і діє
Без ваших нагаїв і палата.
Під сонцем вічності древніє й молодіє
Його жорстока й лагідна душа.

Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!

Поцезнуть всі перевертні й приблуди,
І орди завойовників-заброд!

Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його волячих жилах
Козацька кров клекоче і гуде!

24. XII.1962

ПОКАРА

Не всі на світі радощі священні —
Є радощі, народжені з проклять:
Коли, метнувши громи навіжені,
Став Єву Бог із раю проганять.

Він їй сказав: «Ослушниче зухвала!
Мені твого не треба каяття —
Прирік тобі, щоб в муках сповивала,
Живила кров'ю завтрашнє життя».

Адам ходив насуплений, мов хмара,
У розпачі кривила Єва рот,
Бо ще не знала ця наївна пара,
Що та жорстока помста і покара
Дорожча всіх утрачених щедрот!

30.XII.1962

* * *

Говорю я з тобою мовчки,
Тиша хмарою проплива.
І вовтузиться думка, мов квочка,
В намаганні родить слова.

Тиша важчає. Терпнуть губи,
Тиша репне навпіл ось-ось.
Припаду я шалено й грубо
До безумства твоїх волось.

Упаде розідрана маска,
І сполохана вгледеш ти,
Скільки в тиші чаїлося ласки,
Скільки в грубості — теплоти.

Насміються з своєї беззубості
Прописні допотопні думки.
Джерелом вдарить ніжність із грубості,
Заворкують живі струмки.

Задихнеться від люті сірість —
Нам на щастя, а їй на зло.
Поміж нас підведеться щирість
І з'єднає наше тепло!

1963

ПЕРЕХОЖИЙ

Ліні Костенко

Як він ішов!
Струменіла дорога,
Далеч у жадібні очі текла.
Не просто ступали —
Співали ноги,
І тиша музику берегла.
Як він ішов!
Зачарований світом,

Натхненно і мудро творив ходу —
Так нові планети грядуть на орбіти
З шаленою радістю на виду!
З шаленим щастям і сміхом гарячим,
З гімном вулканним без музики й слів!
Як він ішов!
І ніхто не бачив,
І ніхто від краси не зомлів.
В землю полускану втюпився кожен,
Очі в пилюці бездумно волік...
Раптом —
Шепіт поміж перехожих:
— Що там?
— Спіткнувсь чоловік... —
Одні співчували йому убого,
Інші не втримались докорять:
— Треба дивитись ото під ноги,
Так можна голову потерять... —
Трохи в футболі пограли словами,
Обсмакували чужу біду.
А він знову йшов.
І дивився прямо.
І знову
Натхненно творив ходу!

1963

* * *

Є тисячі доріг, мільйон вузьких стежинок,
Є тисячі ланів, але один лиш мій.
І що мені робить, коли малий зажинок
Судилося почать на ниві нерясній?

Чи викинути серп і йти байдикувати,
Чи долю проклясти за лютий недорід
І до сусід пристать наймитувати
За пару постолів і шкварку на обід?

Коли б я міг забуть убоге рідне поле,
За шмат цієї землі мені б усе дали...
До того ж і стерня ніколи ніг не коле
Тим, хто взува холуйські постолі.

Та мушу я іти на рідне поле босим,
І мучити себе й ледачого серпа,
І падати з втоми на покоси
І спать, обнявши власного снопа.

Бо нива це — моя! Тут я почну зажинок,
Бо кращий урожай не жде мене ніде,
Бо тисяча доріг, мільйон вузьких стежинок
Мене на ниву батьківську веде...

1963

НЕ ВІР МЕНІ

Не вір мені, бо я брехать не вмю,
Не жди мене, бо я і так прийду.
Я принесу тобі свою надію,
А подарую смуток і біду.

Слова ясні, лише мені відомі,
У бурмотіння скучне переллю,
Свою усмішку у холодній втомі
Бездумно, безголово утоплю.

І буду нерозумно обридати,
І недоречно скиглити чомусь,
Але, як треба буде заридати,
Я гомерично, тупо засміюсь.

Не вір мені, бо я брехать не вмію,
Не жди мене, бо я і так прийду,
Я принесу тобі свою надію,
А подарую смуток і біду.

1963

* * *

Заспані сні оточили мене,
Щуляться з холоду, бідні.
І в кожного личко таке чудне,
І очі — холодні, мідні.

В солодкій синіють втомі
Їх постаті сірі й дурні...
Невже ви мої знайомі?
Невже ви снились мені?

30.I.1963

ВОРОН

Очі розпечену магму ллють,
Губи тремтять потворно —
Сліпа та безсила лють
Прийшла і взяла за горло.

І став я малим та чорним
Голодним вороном.

І сиджу на березі та каркаю,
Докоряю, караю й кричу,

І людей проклинаю та картаю,
Що не можу наїстися доскочу,
І чорнію, марнію та худну,
І благаю щодня про одне:
— Пожалійте, змилуйтесь, люди,
Нагодуйте мене!..

19.IX.1963

* * *

Снігу, снігу сиплеться довкола,
І садів травнева білизна.
Тільки плаче на морозі гола
Під холодним вітром бузина.

Тільки діти витягли санчата
І, б'ючи підборами об сніг,
Мчать веселі весну зустрічати,
Розсипаючи щасливий сміх.

* * *

Торжествують:
Він не спотикався
Не змочив —
Ні разу! —
Підошов,
Проти вітру —
Жоден раз! —
Не пхався...
Але ж він нікуди і не йшов!

16.I.1963

САМОТНІСТЬ

Часто я самотній, ніби Крузо,
Виглядаю з-за обрію кораблів.
І думка безпорадно грузне
В клейкім баговинні слів.
На своєму дикому острові
В шкіряниці з убитих надій
Штрикаю небо очима гострими:
— Де ти, П'ятнице мій? —
Залпи відчаю рвуться з горла,
Гуркотять у байдужу даль:
— Пошли мені, Боже, хоч ворога,
Коли друга послати жаль!

* * *

Ви плачете? У вас, напевне, горе,
І ваші сльози варті співчуття,
Та хай ніколи смуток не поборе
Нестримної любові до життя.

І хай чужа усмішка в ту хвилину,
Кому сьогодні щастя розцвіло,
Не здасться вам тупим ударом в спину
І не пробудить в серці зло.

8.IV.1957

* * *

Я юності не знав. Нудотно і похмуро
Пройшли мої, можливо, кращі дні
У тісноті і сутінках конури

З думками власними наоднині.
Я не шукав хвилиної утіхи,
Бо соромітними здавалися мені

Вульгарні танці і розмови тихі,
П'янке тепло дівочої руки
І губи, скорчені від сміху.

І все було у мене навпаки:
Коли гриміли духові оркестри
І шарпали підлогу каблуки,

У мене в роздумах проходили семестри.
Були зі мною сум і самота
Та ще нудьга й доука, ніби сестри.

Тепер смішні — дитяча прямота,
І аскетизм, і холодність уявні,
Бо сонне серце сполох калата.

І та моя відчуженість недавня
Мене залишила — і я бажаю жить,
Відкрить на вікнах посірілі ставні,

З людьми сміятись, плакати і любить.

* * *

Я не бував за дальніми морями,
Чужих доріг ніколи не топтав —
В своїм краю під буйними вітрами
Щасливим я і вільним виростав.

Мене ліси здоров'ям напували,
Коли бродив у їхній гущині,
Мені поля задумливо шептали
Свої ніким не співані пісні.

Коли не вмів ще й букваря читати,
Ходив, як кажуть, пішки під столом,
Любить людей мене навчила мати
І рідну землю, що б там не було.

Чужих країв ніколи я не бачив,
Принад не знаю їхніх і окрас,
Та вірю серцем щирим і гарячим:
Нема землі такої, як у нас.

МОЯ МОВА

Все в тобі з'єдналося, злилося —
Як і поміститися в одній! —
Шепіт зачарований колосся,
Поклик із катами на двобій.

Ти даєш поету дужі крила,
Що підносять правду в вишину,
Вченому ти лагідно відкрила
Мудрості людської глибину.

І тобі рости й не в'януть зроду,
Квітувать в поемах і віршах,
Бо в тобі — великого народу
Ніжна і замріяна душа.

* * *

Люди — прекрасні.
Земля — мов казка.
Кращого сонця ніде нема.
Загруз я по серце
У землю в'язко.
Вона мене цупко трима.
І хочеться
Бути дужим,
І хочеться так любить,
Щоб навіть каміння байдуже
Захотіло ожити
І жити!
Воскресайте, камінні душі,
Розчиняйте серця і чоло,
Щоб не сказали
Про вас грядущі:
— Їх на землі не було...

16.I.1963

* * *

Древній, обікрадений народі!
Над тобою прошумів розбій,
Та кати не вкрали твою вроду,
Не всушили дужий мозок твій.

Нові покоління, як обнова,
В лоні сповиваються твоїм.
І дідівська гордовита мова
Служить вірно і слухняно їм.

Пристрасним, орлино-мудрим зором
Дивишся у всесвіт з-під повік...

Виродки — підтвердження суворе,
Що живеш і житимеш повік!

8.11.1962

* * *

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі,
В морозні ранки, і вечірній час,
І в свята гомінкі, і в дні робочі
Ми думаємо, правнуки, про вас.

Ми думаєм про вас — і тому наші руки
Не в'януть біля плуга і станка,
Тому в серцях у нас не витончена мука,
А радість голосиста і дзвінка.

Ні, то не сум промінить риса кожна,
То творчість б'є з натхненних наших віч,
А творчість завжди мрійна і тривожна,
Немов травнева неспокійна ніч.

Ні, сонний спокій зовсім нам не сниться,
Ні, нас не вабить ніжна тишина —
Прийдешне осяває наші лица,
Неспокій творчий з вічністю єдна.
І тому ми спокійно і суворо
Стрічаємо у праці і борні
Наклепи злобні і тупі докори,
Потоки божевільної брехні.

Ми думаєм про вас. В погожі літні ночі,
В морозні ранки і вечірній час,
На свята гомінкі і в дні робочі,
Нащадки дорогі, ми захищаєм вас.

1.11.1958

ЖОРНА

Натуга на руках,
від втоми чорних,
здувала жили,
ніби мотузки.
Каміння клацало зубами
в жорнах,
жувало жовті зерна на друзки.
І сіялось не борошно,
а мука...
При тьмяному мигтінні каганця
жіночі ніжні
материнські руки
тягли за ручку
камінь без кінця.
Журливо мліли очі сумовиті,
і борошно,
мов біла кров, лилось...
Це все було
в двадцятому столітті,
що грозами над нами пронеслось.
Ми часто чуєм
радісну зловтіху
у голосі ворожому,
чужім,
що заглядали кривда
й люте лихо
у наш —
для щастя виведений — дім.
Хай сатаніють
виродки од крику —
нас не знобить од їхньої хули:
нам жорна ті

із кам'яного віку
на танках варвари
з Європи привезли.
І то для них
таки й була наука,
коли —
у всього світу на виду, —
немов у жорнах,
дужі наші руки
перемололи варварську орду.
Народе мій!
Титане непоборний,
що небо підпирає голубе!
Твій гордий подвиг
не принизять жорна —
вони лиш возвеличують тебе.
Дарма біситься
злість ворожа, чорна —
нічим не очорнить
твоеї боротьби!..
Цілую руки,
що крутили жорна
у переддень космічної доби.

БАБА ОНИСЯ

У баби Онисі було три сини.
У баби Онисі синів нема.
На кожній її волосині
морозом тріщить зима.
Я горя на світі застав багато.
Страшнішого ж горя нема,
ніж те, коли старість мати

в домівці стрічає сама.
Немає такої біди і муки,
ніж сумно з-під сивих брів
дивитись щодня, як внуки
ростуть без своїх батьків.
За те, що ми в космос знялися,
що нині здорові й живі,
я пам'ятник бабі Онисі
воздвиг би на площі в Москві.
Щоб знали майбутні предтечі
в щасливій і гордій добі:
їх горе на утлі плечі
Онися взяла собі.
Щоб подвиг її над землею
у бронзі дзвенів віки,
щоб всі, ідучи повз неї,
знімали в пошані шапки.

— — СОНЕТИ — —

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

Десь вітер грає на віолончелі,
Морозні пальці приклада до скла,
І ти одна в зажуреній оселі
Замріяно схилилась до стола.

Мов раб німий на араратській скелі
Карбує написи про подвиги царя,
Ти на папері почуттів моря
Переливаєш в строфи невеселі.

Ти — хвора дівчина — серед глухої ночі
Врізаєш в вічність огненні, пророчі
Слова з прийдешніх сонячних віків,

Щоб ті слова хитали чорні трони,
Щоб їх несли з собою легіони
Нових, непереможних Спартаків.

НІЧ В ОЗЕРІ

В мовчанні вод пригнічено-веселих
Застигли зорі на холоднім дні —
І озеро нагадує мені
Великий таємничий келих.

На дні повільно хмари темно-сині
Повзуть, немов підводні кораблі,
А навкруги ні клаптика землі —
Одні лиш зорі, строгі і красиві.

І я тремчу — у грудях канонада,
Я онімів, бо неземна принада
Мені так душу щастям колиса.

І соромно стає, і розум боре втома:
Адже болото й гнилизну у ньому
Хова ревниво крадена краса.

ПОЕТ І ПРИРОДА

Пройшла гроза — і знову літня проза:
Парує степ, і оживає ліс.
І горобці, неначе з-за куліс
Упали табуном на просо.

І знов спадають трафаретні роси
Із сінокосів буйних кіс,
І знову в небі невідомий біс
Підвісив сонце на прозорих тросах.

І, захолонувши у дивній грації,
Зітхають свіжістю дівочою акації,
Вітрами обціловані до ніг...

А я дивився, серце розривалося:
Ну що в тім нового, сучасного ховалося?
Так зрозуміти і не міг.

ПОЕТ

Я жив не раз, хоч не в одній оправі,
Вмирав не раз і знову воскресав,
Серцями людськими, мов каменем, кресав,
Втопивши біль у віковій заграві.

Тоді як ви плелися невеселі,
Опутані кайданами в катівні, —
Мартинови під ваші сні наївні
Мені стріляли в груди на дуелі.

Я не вмирав. На прив'язі міцному
Мене, мов пса, покірні холоуї
Тримали в закутку холодному, тісному,
Закинувши в віддалені краї.

Та не піддавшись зарібку легкому,
Я не прислужував ніколи і нікому.

← ← ПОЕМИ → →

ЧЕРВОНІ КОНВАЛІЇ

Ми ішли через поле.
Двоє.
Говорили чи ні —
Хто зна.
Хмари плинули
Над Сулою,
І на них відлітала весна.
І уже задихалося літо,
І зітхали вітри у траві,
І колосся, промінням политі,
Ворушилися, мов живі.
Тільки обрій моргав суворо,
Де тополі, немов списи,
Підняли свої вістря вгору
На сторожі цієї краси.
Вуси-вусики у пшениці,
Стежка-стежечка, мов стріла,
До домівки мене і Фріца
Через лан голосний вела.
Ми зустрілися з ним у вузі,
І не відаю сам, чому
Раптом стали ми вірні друзі,
Полюбились один одному.
Ми не слухали, ми не чули

Чорний шепіт сліпих віків.
Ми навпіл розірвали минуле,
Що ковтнуло наших батьків.
Поклади мені в руку руку,
В очі глянувши — не моргай!
Виніс край мій жорстоку муку,
Щоб сьогодні ожив твій край.

БЕНКЕТ

Після першої дядько Оверко
Говорив ще про се, про те:
Як знімали хрести із церкви,
Як палили Письмо Святе.
Після другої — він історик —
Про Хмельницького річ веде.
Як залізе в столітній морок,
То немов із могили гуде.
А як висушив третю чарку
(«Я за ваше здоров'я п'ю!»),
Пригадав дядько тітку Варку,
Ненаглядну кралю свою. І почав:
«На моєму тілі
Дев'ятнадцять слідів од куль.
Ти мені не мішай, Василю,
І морганням очей не муль.
Я веду все оце до чого?
Жінка в мене, як грім, була.
Може, з виду і надто строга,
А в душі — джерело тепла.
З неї прямо хлюпала сила,
Ніби сік з виноградних грон...
Це вона Курта Шнайдера вбила,
Горлоріза на весь район».

Чому Фріцові стало жарко?
Чому виступив з нього піт?
«Отому, що убила Варка,
Скільки малось од роду літ?» —
«Скільки років? Хай лічить дідько! —
Дядько входив уже в екстаз.
А мені про це знати звідки?
Я не бачив його ні раз.
Я тоді, брат, служив у піхоті.
Я тоді, хлопче, був солдат.
І не хвастаю — в нашій роті
Поважали мій автомат...»
Я даремно міняв розмову,
Заганяв її в інше русло.
Фріца ранило кожне слово,
Кожне слово душу пекло.
Тиша раптом вповзла у хату,
Кинув бомбу із рота Фріц:
«Перестаньте!..
Це був мій тато...
Не кажіть
Про його убивць...»
Стало й дядькові раптом жарко,
Ледь промовив: «Оце тобі на!
Та налийте мені ще чарку!
Та горілки давай, не вина!
Ти вже, хлопче, не злись на мене,
Я кажу тобі, як солдат:
То не батько твій, а скажений
Був убивця, падло і кат!»
Як побитий, Фріц вибіг з хати
І допізна блукав один...
Хилиталася темінь патлата,
Вечір важко ліз через тин...

КОНВАЛІЇ

Ранком двоє ми йшли по лузі,
Де хлюпоче Сула в береги.
Ми були з ним уже не друзі,
Але ще не були вороги.
Холод з нами ходив у лісі,
Дибки стали уперті чуби.
І мовчали в блакитній висі
Величезні столітні дуби.
А на тулубах їх шершавих
Кров сочилася з-під кори...
Доцвітали конвалії в травах,
Голубої весни прапори.
Білі-білі конвалії милі,
Вас насіяла тут весна.
Їй змагатися з літом не в силі —
Утікає на північ вона.
Утікає ярами, ярками
За далекі ліси і горби.
Їй махають прощально гілками
Мовчазні і суворі дуби.
Їй дорогу обмиють росою
Теплі трави і світлі гаї.
За її неземною красою
Одридають в кущах солов'ї.
Білі-білі конвалії милі,
Перли радості у траві.
Вас обпалять вітри загорілі,
Галасливі вітри степові.
І самі зазітхають у листі,
Пил скорботи їм шлях замете.
Ви вмрете недоторкано чисті,

Недоторкано білі вмрете.
Як ви руки йому не спалили,
Коли він осквернив красу.
«Покажи,
Де його могила...
Я...
Букетик йому однесу...»
І зірвав несподівано пломбу
Із душі зубів перехруст.
Я жбурляв не слова, а бомби
Із обпечених гнівом уст.
«Ти прийшов до моєї хати,
Як приходять любов навесні.
Тож не смій мені в серце плювати,
Не пробуджуй злоби в мені!
Не розхлюпуй моєї печалі,
Душу зрадою не бентеж,
Я тебе прокляну без жалю,
Коли квіти йому понесеш.
І не тому, що помста груди
На шматки мені зараз рве, —
Правди там не було і не буде,
Де ще пам'ять його живе.
Я лякати тебе не смію —
Над тобою не владен страх.
Хочеш ти, щоб минуле зміїв
Пробудило в наших серцях?
Може, хочеш, щоб знову пальці
Затискалися в кулаки,
Щоб зустрілися ми в атаці,
Як в минулому наші батьки?
Тільки розумом подивися.
Правду щиру побач в диму:
Жде ще дехто, щоб ми вп'ялися

У горлянку один одному.
Губи їхні від люті сині,
Злоба щелепи їм звела.
Хай минуле спить в домовині,
Не викопуй з могили зла.
І не гребуй моєю любов'ю.
Ми обидва сильні й живі.
Я ж не хочу, щоб плакали кров'ю
Ці конвалії в чистій траві.
Роздивися тверезо по світу —
Нас нова обнімає доба...
Не неси на могилу квіти,
Де заснула твоя ганьба!»
Він мовчав.
Але хмари з неба
Опустились йому на чоло.
«Це я знаю...
Про це не треба...
Розкажи, як усе було...»

ТІТКА ВАРКА

Навесні мені вперше мати
Із спідниці пошила штани
І сказала: «Годі гуляти,
Пасти свині, хлопче, жени».
То високе було довір'я,
В мене аж забивало дух,
Коли вперше вийшов з подвір'я
Не хлопчисько вже, а пастух.
Ми на вигоні в цурки грали,
Заганяли в ямки ошля,
Партизанили й воювали,

Вкравши пруття стальні в коваля.
Раз я біг завертати свині,
Що взяли маршрут на буряк,
І тоді із прозорої сині
Скинув бомбу на вигін літак.
Я кричав, надриваючись: «Ма-мо!»
На зелений упавши єдваб...
І зіяла холодна яма,
Де сидів «партизанський штаб».
Потім танки були й машини,
Наполоханий плач і гам.
І криваве намисто шипшини
Замінило цукерки нам.
Тато мій пішов до загону
У Козацький сосновий ліс.
Мама харч їм носила й патрони,
І про це хтось гестапо доніс.
Шнайдер маму одвів на страту,
Їй на шию петлю затіг,
А мене заховала від ката
Тітка Варка в свинячий барліг.
Лиш весною у темні ночі
Виповзав я з свого лігва.
Тітка Варка мене ув очі
Цілувала й шептала слова:
«Виростай для страшної кари,
Виростай на ворожу біду...»
І зірок незліченні отари
Миготіли мені в саду.
Раз вночі розбудив нас грюкіт,
Хрипла лайка й глуха возня:
«Одчиняй, партизанська суко!
Не сховаєш тепер щеня!..»
Тітка — в сїни мене за двері,

«Тільки крикну «тікай» — біжи!
Як повернеться мій Оверко,
Ти про мене йому скажи...»
А сама ухопила сокиру,
Притулилася до стіни
І сказала привітно й щиро:
— Хто там грюкає?
— Одчини!
Двоє кинулись люто в хату.
Я тоді — з-за дверей на поріг,
Прямо в руки потрапив кату.
«Я тебе тут, щеня, стеріг!»
Глухо впала важка сокира,
Я ще й жаху свого не зборов,
Як на чуба мого з-під мундира
Полилася чужинська кров.
Доки тітці крутили руки,
Я, мов миша, пірнув в гарбузи,
Ніби заєць, помчав через луки,
Через воду брів до лози.
До світання тремтів між латаття,
Доки люди мене не знайшли...
Тітку Варку в розтерзанім шматті
Того ранку на страту вели.
І вона величаво мовчала,
Дивний спокій світивсь на чолі —
Тітка Варка отак зустрічала
Двадцять першу весну на землі.
Говорити ще можна багато,
Але ти зрозумів, чому
Замінив мені дядько тата,
Став я сином навек йому.

БАТЬКО

Фріц мовчав. І мовчало літо.
І отерпли мої вуста.
Закликала нас щиро жити
Солов'їна печаль проста.
Що було — ми того не забули.
Те, що є, — перед нами тут.
Хай звільняється серце чуле
Од туману, брехні і пут.
Поклади мені в руку руку,
В очі глянувши — не моргай!
Виніс край мій жорстоку муку,
Щоб сьогодні ожив твій край.
Сонце впало на сизу хмарку,
Обрій полум'ям запалав...
На могилу селянки Варки
Фріц конвалій букет поклав.
Ми прийшли опівночі в хату,
І тоді, задавивши плач,
Фріц до дядька промовив:
— Батьку...
Ти, дурному мені, пробач... —
Дядько був до розмов охочий,
Але тут не знав, що казати.
Тільки витер долонею очі:
«Ну, хлоп'ята,
Пора вже спати...»
Скільки дядьку Оверку весен,
Запитайте в гаю зозуль.
Ніби русла Дніпра і Нейсе,
Обпекли його шрами від куль.
Він строчити умів з автомата,
Чобітьми толочив лани,

Щоб не знали війни й розбрату
Ворогів колишніх сини.
Хто посмів би його осудити,
Хто б його покарати смів,
Коли б серце його розбите
Осліпили помста і гнів?
Міг би він за глибокі рани,
За любов, що сконала в петлі,
Невблаганним кривавим бураном
По ворожій пройтися землі.
Але смерть він дунив без ліку
На суворих дорогах війни,
Щоб жили у братерстві довіку
Ворогів колишніх сини.
Світ зігрів він своєю любов'ю,
Переміряв шляхи вікові,
Щоб ніколи конвалії кров'ю
Не ридали
Ніде
В траві.

24-29.X.1961

РУСАЛКА

(*Легенда*)

Повела житами стежка неширока
В поле, де тополя мріє одинока.
А над нею плинуть хмари, ніби думи,
Повні весняного трепетного суму.
А до неї гнуться, лащатся ласкаво
Ніжні, нетолочені, росянисті трави.
І стоїть тополя, повна сонця й болю,
Вітами-привітами кланяється полю.
Розкажи, тополе, не ховай од всіх,
Чому слабне вітер в кучерях твоїх?
Розкажіть ви, роси, ніби перли, чисті,
Чому вас роняють трави урочисті?
— Ой, я ж не тополя, я ж не деревина:
Серце в мене людське — я була дівчина.
Трави — мої коси, коси — мої сльози,
Хмари — мої думи, що плекають грози.
Я була дівчина, я колись любила,
Чисту мою душу злоба загубила.
Я журби своєї не ховаю, ні,
Лиш ніхто не слуха ці слова смутні,
А мені дзвеніти кожен день несила,
Як я полюбила, та й не долубила...
По хмарах місяць стрибав щоночі,
Пірнав до мене на саме дно,
Дивився сумно мені ув очі,
І коси гладив мої дівочі,
І говорив мені одно:

«Ой вийди, серце, з води на волю,
На трави чисті, на срібний луг,
Ковтни повітря хоч раз уволю;

А потім хлопець прямо з туману
У наше коло весело вбіг,
Благальним зором у душу глянув
І впав, кривавий, мені до ніг.

За ним свистіли сердиті кулі,
Будила темінь сліпа луна.
А в нього брови — крила зозулі,
А губи в нього — келих вина.

І вітер знову стрибнув до мене,
«Сховай!» — промовив і дибки став.
Я чула крики убивць шалених,
Їх лютий тупіт землю хитав.

І я вербою зазеленіла,
Своїм волоссям хлопця укрила.

Кати снували навколо мене
І люто темінь і ніч кляли,
Убрання рвали моє зелене,
А партизана все ж не знайшли.
Над ним сиділа я довгі ночі,
Ласкала й гріла своїм теплом —
І заясніли у нього очі,
Життя торкнуло його крилом.

Я так манила його до себе,
У нашу сонну, спокійну тиш,
А він сміявся: «Мила, не треба,
Не треба жартів таких! Облиш.

Хіба я можу спокійним бути,
Коли довкола — вістря пожеж?
Це буде зрада, і підла, й люта, —
Твоє б кохання я зрадив теж...»

І я сказала: «Піду з тобою,
Назавжди кину цю тишину...»
Але Цариця, повна злобою,
Мені кричала: «Я проклену!»

Ми з ним тікали, і серед поля
Отут я стала немов тополя.
Мене Цариця заворожила,
Щоб я ніколи вже не любила,

Щоб я стояла й на сонці мліла,
Щоб сохло з туги дівоче тіло,
Щоб не могла я дійти до річки,
Де веселяться мої сестрички.

Але, убога, вона й не знала,
Що я багатша від того стала:
Я бачу сонце і бачу квіти,
І вітер носить мені привіти.

Я жду, що милий скоро прилине,
Щоб обійняти свою дівчину:
Любов розвіє зловісні чари
Розіб'ють тугу сердець удари.

Так стоїть тополя, повна сонця й болю,
Вітами-привітами кланяється полю.
Добра та ласкава, ніжна й молода,
Милого з походу вірно вигляда.

І не зна, що поруч, де життя шумить,
Милий на майдані бронзовий стоїть.
Але їх коханню вічно жить і жить —
Листям на тополі й бронзою дзвенить.

20-24.IX.1961

КРИВДА

(Новела)

У Івася немає тата.
Не питайте тільки, чому
Лиш від матері ласку знати
Довелося хлопчині цьому.

Він росте, як і інші діти,
І вистрибує, як усі.
Любить босим прогоготіти
По ранковій колючій росі.

Любить квіти на луках рвати,
Майструвати лука в лозі,
По городу галопом промчати
На обуреній, гнівній козі.

Але в грудях жаринка стука,
Є завітне в Івася одно —
Хоче він, щоб узяв за руку
І повів його тато в кіно.

Ну, нехай би смикнув за вухо,
Хай нагримав би раз чи два, —
Все одно він би тата слухав
І ловив би його слова...

Раз Івась на толоці грався,
Раптом глянув — сусіда йде. —
Ти пустуєш тута, — озвався,
А тебе дома батько жде...

Біг Івасик, немов на свято,
І вибрикував, як лоша,

І, напевне, була у п'ятах
Пелюсткова його душа.

На порозі заляк винувато,
Але в хаті — мама сама.
— Дядько кажуть, приїхав тато,
Тільки чому ж його нема?..

Раптом стало Івасю стидно,
Раптом хлопець увесь поблід —
Догадався, чому єхидно
Захікав сусіда вслід.

Він допізна сидів у коноплях,
Мов уперше вступив у гидь,
З оченят, від плачу промокликх,
Рукавом витирав блакить.

А вночі шугнув через грядку,
Де сусідів паркан стирчав,
Вибив шибку одну з рогатки
І додому спати помчав...

Бо ж немає тим іншої кари,
Хто дотепи свої в іржі
Заганяє бездумно в рани,
У болючі рани чужі...

ТИША І ГРІМ

*Средь этой пошлости таинственной,
Скажи, что делать мне с тобой:
Недостижимой и единственной,
Как вечер дымно-голубой?*

А. Блок

I

Довго спали вітри у ярах на припоні,
Довго тиша гнітюча полями повзла,
І стояли дерева німі на осонні,
Знемагала в пилюці вечірня імла.

І на трави не бризнули роси, мов перли,
Як рум'янець густий ранне небо залив.
І здавалось — життя задрімало, завмерло,
Заблукало в безмежжі неміряних нив.

І здавалось — нема ні початку, ні краю
Цій нудоті німій і нудній німоті...
Найстрашніше, мабуть, тільки тиша карає,
Коли поруч з тобою повзе по житті.

II

Та звелася з-за лиману
Хмара темно-сиза,
Полоснули ятагани —
Блискавки — донизу.

І вітри на перепутті
Загриміли цепом,
Розірвали свої пута
І помчали степом.

І озвалися долини
Гомоном знайомим,
І упала на коліна
Тиша перед громом.

І земля впилаь водою,
Мов живою кров'ю.
І обнявся сміх з журбою,
Ненависть — з любов'ю...

Гей, почуйте, добрі люди,
Заздрить мені треба:
Грім ударив мені в груди,
Грім з ясного неба.

І убив у серці тишу,
Розпанахав спокій —
Я стою і вітром дишу
На землі широкій!

III

Люди різні між нас бувають —
Симпатичні, гарні, чудні.
Дні за днями, бува, куняють,
А живуть лиш у мріях та сні.

Може, це і не дуже грішно —
Не для всіх же доступна даль,

Тільки чомусь в очах їх смішно
Заплелися журба і жаль.

І життя мовби їх не било,
І дріма в них чимало сил.
Але їм тільки сняться крила,
Наяву ж — вони зовсім без крил.

Я судить їх не маю права,
Я для них не бажаю зла —
Я і сам жив отак «цікаво»,
Доки в мене ти не ввійшла.

Сам я сонний ходив землею,
Але ти, як весняний грім,
Стала совістю, і душею,
І щасливим нещастям моїм.

IV

Пригадаю усе до слова,
До зітхання згадаю все,
І мене — в недосяжне — знову
Хвиля спогадів понесе.

То наївні, а то суворі,
Сколихнуть вони спокій мій,
А за ними в холодне море
Рушить човен моїх надій.

Ой, ті плавання невеселі
(Як від правди себе втаю?) —
Розіб'ється човен об скелі,
Об гранітну байдужість твою.

V

Не жартуй наді мною, будь ласка,
І, говорячи, не мовчи.
Нащо правді словесна маска?
Ти мовчанням мені кричи.

І без слів я все розумію,
Що сказати маєш мені,
Та в мовчанні живе й надія
Не почути жорстоке «ні!».

VI

Ображайся на мене як хочеш,
Зневажай, ненавидь мене —
Все одно я люблю твої очі
І волосся твоє сумне.

Хай досада чи гнів жевріє,
Хай до сліз я тебе озлю —
Ти для мене не тільки мрія,
Я живою тебе люблю.

Для кохання в нас часу мало,
Для мовчання — у нас віки.
Все віддав би, що жить осталося,
За гарячий дотик руки.

Влийся сонцем у щиру мову,
У думок моїх течію —
Я люблю твої губи, і брови,
І поставу, і вроду твою.

Ображайся на мене як хочеш,
І презирством убий мене —
Все одно я люблю твої очі
І волосся твоє сумне.

VII

Чому смуток з тобою поруч
Часто ходить у світлі дні?
Певне, є в тебе біль і горе,
Невідомі зовсім мені.

Хоч на щастя життя багате.
Але кожна людину ждуть
І печалі, і сум, і втрати,
І не можна їх обминуть.

Але к бісу цю мудрість убогу!
І догадки під три чорти!
Я бажаю, щоб всю дорогу,
Все життя усміхалась ти.

Щоб ніколи сльоза на вії
Не світилася, мов роса.
Хай же щастям завжди ясніє
Некриклива твоя краса.

Я не йму тобі зовсім віри,
Як сумною побачу тебе,
Небо в сутінь буває сірим,
А насправді ж воно — голубе.

VIII

Здрастуй, сонце, і здрастуй, вітре!
Здрастуй, свіжосте нив!
Я воскрес, щоб із вами жити
Під шаленством весняних злив.

Хай заляжеться тиша навколо,
Й знову стану, як ви, німим,
Але в серці моїм ніколи
Не замовкне весняний грім.

IX

Пройдуть зливи, замовкнуть грози,
Задрімають вітри на ланах.
І весняного грому погрози
Пронесе стороною луна.

А проміння довге, як мітли,
Обмине сизохмарну даль.
І пройдеш ти, лишивши світлу,
Невгамовну мені печаль.

Та в прекраснім житті важкому
Будуть завжди сіять мені
В душу, повну вітрів і грому,
Сіруватих очей вогні.

Січень 1961

КИРПАТИЙ БАРОМЕТР

I. ЗАМІСТЬ ВЕЧІРНЬОЇ МОЛИТВИ

Ти лежиш іще впоперек ліжка —
Ну до чого мале й чудне!
А до тебе незримі віжки
Прив'язали цупко мене.

Кажуть, носа ти вкрав у баби,
Губи й ноги забрав мої,
Взяв у матері синю звабу
І в очах своїх затаїв.

Спи, грабіжнику мій кирпатий.
Сумнів диханням розігрій,
Я тобі стану в голови слати
Найніжніші подушки мрій.

Розішлю свої думи в дозори,
Щоб у сизому міражі
Не ступило свавільне горе
На кордони твоєї душі.

Бо не змок ще убивчий порох
Од потоків дитячих сліз —
Через трупи надій бадьорих
Твій одвічний і підлий ворог
До усмішки твоєї ліз.

Над народами, над віками
Встало горе, мов чорний гном.

Торохтять бойові тамтами
Над прозорим дитячим сном.

Відгодована злість, і хитрість,
І закута в броню брехня
Атакують добро і щирість
Серед ночі й білого дня.

Гуркотять бойові колісниці.
Свищуть ратища і шаблі...
І тривозі моїй не спиться,
Йде вона босоніж по землі.

І встає проти кривди й злоби
Мій обсмалений сонцем гнів,
Щоби спав ти спокійно, щоби
Ти сміявся і жебонів.

І ладнає совість гармати
Проти підлості і обмов,
І виводить зневіру на страту
Безпощадна моя любов.

Наливайся земними силами,
Вдосталь радощів зачерпни —
Над тобою тріпочуть крилами
Тихі-тихі спокійні сні...

II. ПОГРОЗИ НОЧІ

Вибіг він з туману муки, втомлено присів,
Гуртувались мляві звуки у сузір'я слів.

Мав він силу необорну, цей лукавий хтось,
Мені в душу світло чорне від тих слів лилось.

Він казав: «Скона твій спокій на моїх ножах,
Я — на місці, я — стоокий, я — всесвітній жаж.
Дам тобі великі очі і великі вуха,
Страх до смерті залоскоче силу твого духа.

Гей, виходьте, мої слуги, мої вірні діти,
Мою владу, мою силу дурню покажіте!»

Вибігали із туману з галасом і гиком
Довгоруки, волохаті, обплетені ликом.

Вузьколобі й куцоногі, з іклами-зубами,
Заходились вибивати тропака ногами.

Т а н е ц ь п і т е к а н т р о п і в

Ми не брешем, не лукавим —
Що подужаєм, берем!
Ми сьогодні світом правим,
Все жерем,
Жерем,
Жерем!
Тільки ми од страху вільні,
Ми — сини Європи!
Ми — могутні,
Ми — всесильні,
Ми — пітекантропи!

Нам живеться ласо й любо,
А на совість ми плюємо —

Що потрапило на зуби,
Те жуєм,
Жуєм,
Жуєм!

Тільки ми від глузду вільні,
Ми — сини Європи!
Ми — могутні,
Ми — всесильні,
Ми — пітекантропи!

Танцювали, гупотіли, раптом провалились.
На їх місці генерали як з землі вродились.

Оточили мою душу й заревіли п'яно,
Били в груди кулаками, мов у барабани.

Х о р г е н е р а л і в

Слухай, мрійнику, ідіоте!
Ти — в комедії лицедій!

Ми випльовуєм сотнями з рота
Недогризки людських надій.

Не цяцьками — ракетами бавимо,
А життя не вертає назад —

Син ітиме з очима кривавими
Крізь гарячий атомний чад.

Одсахнеться твоєї щирості
І шукатиме ласки у риб,

Коли з серця у нього виросте
Наша мрія — атомний гриб.

Ми його заберем у тебе,
Вкрадемо юність його й любов
І піднімем в розчахнуте небо
Над німим божевіллям дібров.

Здичавілі од крові нації
Будуть щирити ікла, мов звір,
І здихатимуть від радіації
У роззявлених пащах нір.

Як розірве космічну тишу
Передсмертний стогін землі —
Вічність подвиги наші запише
На своєму сивім чолі!

Вони пливли у ніч, як манекени,
Крізь їхні вигуки байдужі і страшні
Прилинув синім видивом до мене
Маленький привид і сказав мені.

М о н о л о г
м а л ь о ґ о ґ р и в и д а

Я — твій ровесник. Доля моя куца,
Печаль моя не відає кінця —
Старих світил чіткі орбіти рвуться,
І гаснуть ненароджені серця.

Я — твій ровесник. Плоть моя убита,
Із ребер в мене вирости дуби.

Моє життя потрочене, мов жито,
Ціпами божевілля і злоби.

Коли я біг розхристаний на луку,
Де обрйй так прозоро глибенів,
Чужий солдат схопив мене за руку
І до людей у білому одвів.

І я дививсь на них незрозуміло,
В зіницях метушилися зірки,
І кров моя червоно цебеніла
У банку із рожевої руки.

І чорна ніч звелась в очах у мене,
І сон легкий навік мене зборов...
Моїм убивцям у голодні вени
Влили мою дитинно чисту кров.

Я — твій ровесник, пролісок надії,
Розтоптаний жорстокістю нікчем,
Я — син краси і голубої мрії,
Я — автор ненаписаних поем.

Я — твоя мука і твоє сумління,
Мені кати не обрубали крил:
Із ран моїх бере твоє коріння
Для боротьби і ненависті сил.

Немає в мене страху за плечима —
Я розірвав його одвічний гніт.
Великими блакитними очима
Дивлюся я докірливо на світ.

Іди і спопеляй байдужі душі,
І сліпоту, й холопство прокляни,
Щоб не зійшлись, в кривавицю заюшені,
Народів обікрадених сини.

Я — твій ровесник. Доля моя куца,
Печаль моя не відає кінця.
Я кличу вас у відчаї не гнуться,
А вибухати, як нові сонця!

III. РАНОК

Над тихим сном мого малого сина,
Над плетивом думок моїх і мрій
Пливла тривога, ніби всевіт, сива,
Гойдаючись на гребенях надій.

Цідилась ніч крізь темне сито неба,
І зорі танули, як вогники малі...
Кирпатий мій! Дивлюся я крізь тебе
У завтрашнє страдалиці Землі.

Я бережу для тебе її квіти,
Тобі несу думок своїх огонь,
Для тебе запускаю на орбіти
Ракети із порепаних долонь.

Ми народились в муках, щоб родити,
Синами обезсмертити свій рід,
Щоб квітував на диво всьому світу
Козацький геніальний родовід!

Сини! Сини! Барометри кирпаті
Людського спокою і завтрашнього дня!

**Ми перед вами разом винуваті,
Що на планеті бійки і гризня.**

**Ми винуваті, що міліють ріки
І лисинами світять береги,
Що десь духовні лупляться каліки
І виростають ваші вороги.**

**Будь проклят спокій! Досить нарікати
На клопітливий і суворий час!
Грядуть сини — барометри кирпаті,
Вони за все спитають завтра нас.**

17.IX.1962

ЗМІСТ

<i>Щегельська Тетяна. В ТВОЄМУ ІМЕНІ ЖИВУ!</i>	
<i>Передмова</i>	3
КАЗКИ	7
ЦАР ПЛАКСІЙ ТА ЛОСКОТОН	9
ПОДОРОЖ У КРАЇНУ НАВПАКИ	17
КАЗКА ПРО ДУРИЛА	25
ГУМОР ТА САТИРА	33
ДАРИ БОГДАНА	35
МУДРА СОВА	35
ПРИЧИНА УСПІХУ	35
ЯКЕ ЗУХВАЛЬСТВО!..	36
ТОЛОКА	36
СУЧАСНА ЛІРИКА	36
СТОРОЖ	37
ДВА ОСЛИ	37
ВОВКАМ НА ЗЛО	37
ВИНЯТОК З ДІАЛЕКТИКИ	38
СКАРГА	38
БІОГРАФІЯ ОДНОГО ПОЕТА	39
ГОДИННИК	39
ГАВРИЛОВА АГІТАЦІЯ	39
МУДРИЙ ВИХОВАТЕЛЬ	40
«НА МЕНЕ ПЕС ОТОЙ ДОСАДУ НАГАНЯ...»	40
СЕБЕ Ж НЕ ВИДНО	40
ДВА ДУРНІ	41
ДИВНИЙ ХАН	41
ВКАЗІВКА МУЗИ	41
ДОГМАТИКИ	41
ОДНОМУ САТИРИКОВІ	42
КАНДИДАТ У НАУКУ	42
ЧАРОЧКА	42
ЇМ СПРАВДІ ОДНАКОВО	43
БАЛАКУЧИЙ ЛІХТАР	43
ЩО ПРАВДА, ТО ПРАВДА	44

КАМІНЬ	44
КРИЛАТИЙ ТА БЕЗКРИЛА	44
ЗА ДІЛО Б'ЮТЬ	44
ТАКА СЛУЖБА	45
А В КОГО Ж...	45
ХВАЛИЛИСЯ МИШІ	45
КВОЧКА І СИТО	45
ХОВРАХ	45
ОДНОБОКЕ ВИХОВАННЯ	45
Є ЧОГО ДИВУВАТИСЯ	46
СВІЖЕНЬКА НОВИНА	46
АБИ ПОЧАСТУВАЛИ	46
Є ЗА ЩО...	46
МРІЯ ДАРМОІДА	46
НА КОНКУРС КМІТЛИВИХ	46
ЧОРНА ЗРАДА	47
ПРОРОЧИЙ СОН	47
ЗГАДАВ ПРО ПРАВДУ	47
ЖЕРТВА ЗАКОНУ	48
ЧИРЯК	48
ДУБИ НЕ ГНУТЬСЯ ДО ЗЕМЛІ	48
МОЛОТ	49
ЧИ ДОДУМАЄТЬСЯ?	49
ПОМСТИЛАСЯ	49
РІКА Й ЗАПЛАВА	49
МУДРА ПАЛЯНИЦЯ	50
ХМІЛЬ НА ДУБІ	51
ЛЕВ ІМ'Я ЗМІНИВ...	52
ВОВК-МИРОТВОРЕЦЬ	53
Ю-ВИЛЯЄМО	53
ЛЕВ У КЛІТЦІ	55
ДО ПАПУГ	55
ГАЛАСЛИВОМУ МЕНТОРОВІ	56
ДО СУЄСЛОВІВ	57
РОЗКІШНІ ТРУПИ	57
КРИВЛЯКАМ	58
♦ВИ, ЩО СКЛАДАЛИ ПСАЛМИ І ОДИ...♦	59
СУД	59

ПОЕЗІЯ	61
ЛІРИКА	63
ПРО ПОЕЗІЮ	63
«НЕ ДОКОРЮ НІКОЛИ І НІКОМУ...»	64
МАТЕРІ	64
СОВІ САМОМУ	65
ПІСНЯ	65
ШУМ ПОЛІВ	66
«ТИ ЙШЛА З СЕЛА ДОРОГОЮ ГНИЛОЮ...»	67
СТАРІСТЬ	68
МОЖНА	68
ЧАРИ НОЧІ	69
БРАМА	70
УКРАЇНСЬКА МЕЛОДІЯ	70
«Я ТОБІ ГАЛАНТНО НЕ ВКЛОНЮСЯ...»	71
«ФЛЕГМАТИЧНО ЗИМА ТРОТУАРОМ ПОСКРИПУЄ...» ..	72
«ВИ ПЛАЧЕТЕ? У ВАС, НАПЕВНЕ, ГОРЕ...»	72
ТИША	72
«Я ТУТ ОДИН, МОВ У ЧУЖОМУ КРАЇ...»	73
«МИ ДУМАЄМ ПРО ВАС. В ПОГОЖІ ЛІТНІ НОЧІ...» ..	73
«Я ЗАКОХАНИЙ ПАЛКО, БЕЗ МІРИ...»	74
ОШУКАНА МОГИЛА	75
МІЙ РОДОВІД	76
«МОЖЕ, ТИ ЗІ МНОЮ НАДТО СТРОГА...»	77
«ВСІ ОБРАЗИ Й КРИВДИ ДО ОДНОЇ...»	77
«ХТО У ТОМУ ВИНЕН, Я НЕ ЗНАЮ...»	78
ПЕРШИЙ	79
ЗАПИС У КНИЗІ ВРАЖЕНЬ	80
«СТІЛЬКИ В ТЕБЕ ОЧЕЙ...»	81
ЧУЮ	82
«УКРАЇНО, П'Ю ТВОЇ ЗІНИЦІ...»	83
«МОЖЕ, ТИ ЗІ МНОЮ НАДТО СТРОГА...»	84
«ТИ НЕ МОЖЕШ МЕНЕ ПОКАРАТИ...»	84
«Є В КОХАННІ І БУДНІ І СВЯТА...»	85
«СПАДИ МЕНІ ДОЩЕМ НА ГРУДИ...»	86
«Я ХОЧУ БУТЬ НЕСАМОВИТИМ...»	86
МОРЕ РАДОСТІ	87
«ДОТЛІВАЄ ХОЛОД МІЙ У ВАТРІ...»	88

ВАРВАРИ	89
«Я ДИВЛЮСЯ В ТВОЇ ПЕРЕЛЯКАНІ ОЧІ...»	89
«В БУКВАРЯХ ТИ НАРЯДЖЕНА І ЗАСПІДНИЧЕНА...»	90
УКРАЇНСЬКИЙ ЛЕВ	91
ЗАКОХАНА	92
Я...	93
ІКС ПЛЮС ІГРЕК	94
АБАЖУРИ	94
ЧАДРА	95
«СОНЦЕ ВПАЛО В ВЕЧІРНЮ КУРЯВУ...»	96
«ОЙ МАЙНУЛИ БІЛІ КОНІ, ТІЛЬКИ В'ЮТЬСЯ ГРИВИ...»	97
«ДРЕВНІЙ, ОБКРАДЕНИЙ НАРОДЕ!...»	97
ЛЕБЕДІ МАТЕРИНСТВА	98
«Я ЧЕКАВ ТЕБЕ З ХМАРИ РОЖЕВО-НІЖНОЇ...»	99
«Я ЧУЮ У НОЧІ ОСІННІ...»	100
«МОЖЕ, ТАК І ТРЕБА НЕОДМІННО...»	101
«НУ СКАЖИ — ХІБА НЕ ФАНТАСТИЧНО...»	102
ЩЕДРІСТЬ	103
«ЗАДИВЛЯЮСЬ У ТВОЇ ЗІНИЦІ...»	103
ВЕСЕЛИЙ ПОХОРОН	104
ОДИНОКА МАТІР	105
ЗЛОДІЙ	107
КРАПЛЯ В МОРІ	108
«ГЕЙ, НОВІ КОЛУМБИ Й МАГЕЛЛАНИ...»	108
ЗАВІРЮХА	109
КРИК ХХ ВІКУ	110
БЕРЕГ ЧЕКАННЯ	112
ЧЕКАННЯ	112
ГЕРОСТРАТ	113
«ТИ ЗНАЄШ, ЩО ТИ — ЛЮДИНА?...»	114
«СВІТ ЯКИЙ — МЕРЕЖИВО КАЗКОВЕ!...»	115
«ЛЮДИ ЧАСТО ЖИВУТЬ ПІСЛЯ СМЕРТІ...»	115
МОНАРХИ	116
«СКІЛЬКИ Б НЕ СУДИЛОСЯ СТРАЖДАТИ...»	117
«ЧОРНІ ВІД СТРАЖДАННЯ МОЇ НОЧІ...»	117
«НАЙОГИДНІШІ ОЧІ ПОРОЖНІ...»	118
ПОМИЛКА	119
«МИНУЛЕ НЕ ВЕРНУТЬ...»	119

ОСІННІЙ ДИСОНАНС	120
УКРАЇНІ	120
♦ТАМ, У СТЕПУ, СХРЕСТИЛИСЯ ДОРОГИ...♦	121
З ВІКНА	121
ПРОРОЦТВО 17-ГО РОКУ	122
♦РОЗВЕЛИ НАС ДОРОГИ ПОХМУРІ...♦	123
♦ДЕ ЗАРАЗ ВИ, КАТИ МОГО НАРОДУ?...♦	123
ПОКАРА	124
♦ГОВОРЮ Я З ТОБОЮ МОВЧКИ...♦	124
ПЕРЕХОЖИЙ	125
♦Є ТИСЯЧІ ДОРІГ, МІЛЬЙОН ВУЗЬКИХ СТЕЖИНОК...♦	126
НЕ ВІР МЕНІ	127
♦ЗАСПАНІ СНИ ОТОЧИЛИ МЕНЕ...♦	128
ВОРОН	128
♦СНІГУ, СНІГУ СИПЛЕТЬСЯ ДОВКОЛА...♦	129
♦ТОРЖЕСТВУЮТЬ...♦	129
САМОТНІСТЬ	130
♦ВИ ПЛАЧЕТЕ? У ВАС, НАПЕВНЕ, ГОРЕ...♦	130
♦Я ЮНОСТІ НЕ ЗНАВ. НУДОТНО І ПОХМУРО...♦	130
♦Я НЕ БУВАВ ЗА ДАЛЬНІМИ МОРЯМИ...♦	131
МОЯ МОВА	132
♦ЛЮДИ — ПРЕКРАСНІ...♦	133
♦ДРЕВНІЙ, ОБІКРАДЕНИЙ НАРОДЕ!...♦	133
♦МИ ДУМАЄМ ПРО ВАС. В ПОГОЖІ ЛІТНІ НОЧІ...♦	134
ЖОРНА	135
БАБА ОНИСЯ	136
СОНЕТИ	138
ЛЕСЯ УКРАЇНКА	138
НІЧ В ОЗЕРІ	139
ПОЕТ І ПРИРОДА	139
ПОЕТ	140
ПОЕМИ	141
ЧЕРВОНІ КОНВАЛІЇ	141
РУСАЛКА (Легенда)	151
КРИВДА (Новела)	155
ТИША І ГРІМ	157
КИРПАТИЙ БАРОМЕТР	163

Літературно-художнє видання
Серія «Бібліотека шкільної класики»

СИМОНЕНКО Василь Андрійович
ЦАР ПЛАКСІЙ ТА ЛОСКОТОН

Для молодшого та середнього шкільного віку

Редактор Л. А. Климчик
Художній редактор О. М. Гльіних
Коректор О. М. Таранченко
Комп'ютерне верстання Л. Н. Єгорової

Формат 84×108¹/₁₆. Ум. друк. арк. 9,24. Обл.-вид. арк. 8,98.
Тираж 10 000 прим. Зам. № 2-1445.

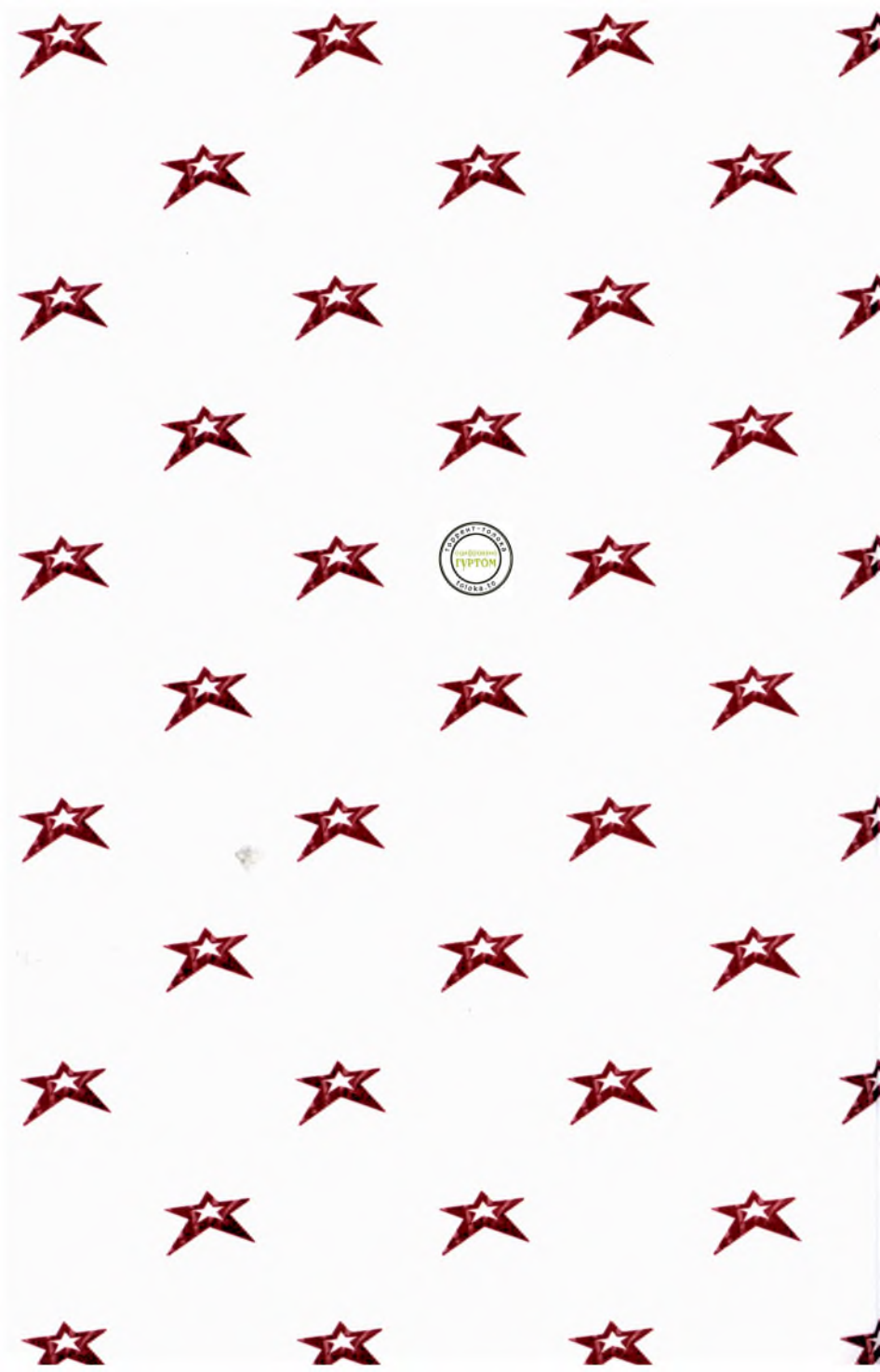
ПрАТ «Національний книжковий проект»

03148, м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 3

**Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4007 від 16.03.2011**

Віддруковано у ПрАТ «Харківська книжкова фабрика "Глобус"»
61012, м. Харків, вул. Енгельса, 11.
Свідоцтво ДК № 3985 від 22.02.2011 р.
www.globus-book.com

ОБОВ'ЯЗКОВА ПРОГРАМА

5 клас

Василь Симоненко Цар Плаксії та Лоскотон

До видання ввійшли відомі твори талановитого українського поета Василя Симоненко (1935 - 1963): казки, байки, шедеври української лірики, поеми та сонети. Казки «Цар Плаксії та Лоскотон» і «Подорож у країну Навпаки» спеціально створені для дітей. «Казка про Дурила» — це казка для дорослих. Захоплюючі сюжети, прекрасні у своїй доброті твори не залишать байдужими читача. Видання стане в пригоді всім, хто хоче краще познайомитися з творчістю Василя Симоненка.

Національний
книжковий
проект

ISBN 9786175923177

9 786175 923177